

UNIVERZITA KARLOVA

Pedagogická fakulta

Katedra primární pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Dramatická výchova jako metoda práce ve 2. a 3. ročníku ZŠ

Autorka práce: Jana Volejníková

Vedoucí práce: Mgr. Radmila Svobodová

Studijní program: Učitelství pro základní školy (1. stupeň)

Studijní obor: Dramatická výchova

Forma studia: Kombinovaná

Rok odevzdání: 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Dramatická výchova jako metoda ve 2. a 3. ročníku ZŠ vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne:

Podpis:

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala především Mgr. Radmile Svobodové za odborné vedení, ochotu, trpělivost a konzultace při vypracování této diplomové práce.

Abstrakt

Tato diplomová práce si klade za cíl ověřit využití metod a technik dramatické výchovy ve výuce prvouky v 2. a 3. ročníku ZŠ a zjistit možnosti, které dramatická výchova přináší. Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se zabývá tématy související s metodami a technikami dramatické výchovy. V praktické části jsou popsány a porovnány realizované přípravy prvouky klasickou formou a přípravy s využitím prvků dramatické výchovy. Metodami výzkumu jsou nezúčastněné přímé pozorování a dotazníkové šetření.

Klíčová slova

Dramatická výchova, metody a techniky dramatické výchovy, cíle dramatické výchovy, osobnost pedagoga, očekávané výstupy, dotazník.

Abstract

This master's thesis is to verify the use of methods and techniques of dramatic education in primary subject in the 2nd and 3rd year of elementary school and to find out the possibilities that the dramatic education brings. The thesis is divided into the theoretical and practical part. The theoretical part deals with topics related to the methods and techniques of drama education. In the practical part are described and compared classic hours of primary subject and hours primary subject with using elements of dramatic education. The methods of research are non-direct observation and questionnaire investigations.

Keywords

Dramatic education; methods, techniques and goals of dramatic education; the personality of the teacher; expected outputs; questionnaire.

Obsah

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1. DRAMATICKÁ VÝCHOVA	10
1.1. Pojem dramatická výchova	10
1.2. Dramatická výchova v RVP pro základní vzdělávání	12
1.3. Cíle dramatické výchovy	13
2. METODY A TECHNIKY DRAMATICKÉ VÝCHOVY	15
2.1. Klasifikace výukových metod – dle autorů	18
2.2. Klasické výukové metody	26
2.3. Základní metody dramatické výchovy	28
2.4. Metody a techniky použité v mé práci.....	30
3. OSOBNOST PEDAGOGA DRAMATICKÉ VÝCHOVY	31
PRAKTICKÁ ČÁST	34
4. ÚVOD K PRAKTICKÉ ČÁSTI.....	35
4.1. Cíle výzkumu	37
4.2. Výzkumná otázka	38
4.3. Metody výzkumu.....	39
5. PŘÍPRAVY KLASICKÝCH HODIN PRVOUKY PRO 2. ROČNÍK.....	41
5.1. Člověk a zdraví – nemoc a úraz.....	41
5.2. Člověk a zdraví – čistota a hygiena	45
5.3. Reflexe klasických hodin prvouky ve 2. ročníku	48
6. PŘÍPRAVY HODIN PRVOUKY S VYUŽITÍM DRAMATICKÉ VÝCHOVY PRO 2. ROČNÍK	51
6.1. Zásady zdravého životního stylu – rozmanitost stravy	51
6.2. Zásady zdravého životního stylu – žijeme sportem	55

6.3. Reflexe hodin prvouky s využitím dramatické výchovy ve 2. ročníku	60
6.4. Dotazník pro žáky 2. ročníku	64
7. PŘÍPRAVY KLASICKÝCH HODIN PRVOUKY PRO 3. ROČNÍK.....	66
7.1. Člověk a čas – orientace v čase	66
7.2. Člověk a čas – etapy života	69
7.3. Reflexe klasických hodin prvouky ve 3. ročníku	72
8. PŘÍPRAVY HODIN PRVOUKY S VYUŽITÍM DRAMATICKÉ VÝCHOVY PRO 3. ROČNÍK	74
8.1. Rodina a příbuzenské vztahy	74
8.2. Příroda.....	78
8.3. Reflexe hodin prvouky s využitím dramatické výchovy ve 3. ročníku	82
8.4. Dotazník pro žáky 3. ročníku	85
9. VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ 2. ROČNÍKU A 3. ROČNÍKU	87
10. EVALUACE PRAKTICKÉ ČÁSTI, ZODPOVĚZENÍ OTÁZKY	95
ZÁVĚR	97
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A INFORMAČNÍ ZDROJE	98

ÚVOD

Tato diplomová práce se zabývá využitím prvků dramatické výchovy a jejich metod v hodinách prvouky ve 2. a 3. ročníku ZŠ. Prvouka, jako předmět, má větší rozsah tematických celků, než jiné předměty na 1. stupni.

Díky svým zkušenostem s dramatickou výchovou na vysoké škole jsem měla možnost se blíže seznámit s metodami a technikami dramatické výchovy, které mají dle mého názoru své nezastupitelné místo mezi výukovými metodami.

Učitelům dramatické výchovy nabízí nové možnosti pro práci s dětmi: zpestření hodin netradiční zajímavou formou práce, vyzkoušet si jednání v různých životních situacích a efektivní metody výuky.

Cílem mé práce je poukázat na možnosti využití metod a technik dramatické výchovy ve výuce prvouky a na základě zrealizovaného projektu zjistit, jak na techniky dramatické výchovy reagují žáci 2. a 3. ročníku ZŠ. S ohledem na cíl výzkumu byla formulována tato výzkumná otázka: V čem se liší hodina klasické prvouky a hodina prvouky s využitím prvků dramatické výchovy z pohledu žáka?

Diplomovou práci jsem rozdělila na část teoretickou a praktickou. V teoretické části jsem se zaměřila při práci s literaturou na vymezení základních pojmů dramatické výchovy a jejich nejdůležitějších složek. Zabývám se pojmem dramatická výchova, popisuji cíle a uvádím základní metody a techniky dramatické výchovy. Popisuji také metody a techniky dramatické výchovy, které jsem použila ve svých ukázkových hodinách prvouky. V praktické části prezentuji přípravy klasických hodin prvouky ve 2. a 3. ročníku i hodiny prvouky s využitím dramatické výchovy, jejich realizaci a také neméně důležitou reflexi žáků. Ve vytvořeném dotazníku je cílem zjistit, zda je učivo prvouky s využitím metod a technik dramatické výchovy pro žáky zapamatovatelnější než při klasické výuce.

Předností využívání prvků dramatické výchovy ve výuce vidím v tom, že osobní prožitky, získané dovednosti a osobní zkušenosti si žáci dobře ukládají do paměti. Tato forma práce je efektivní a velice prospěšná pro žáky se speciálními poruchami učení a komunikace.

Závěrem uvádím průběh výzkumu včetně vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření.

TEORETICKÁ ČÁST

1. DRAMATICKÁ VÝCHOVA

S dramatickou výchovou se můžeme setkat ve škole buď jako se samostatným předmětem nebo v zájmovém kroužku. Je založena na prozkoumávání, poznávání a chápání mezilidských vztahů, situací a vnitřního života lidí současnosti i minulosti, reálných i fantazií vytvořených. Toto prozkoumávání a poznávání se děje ve fiktivní situaci prostřednictvím hry v roli, dramatického jednání v situaci. Můžeme také využít jednotlivé metody ve vyučovacích hodinách či tematických celcích, které integrují předměty.

1.1. Pojem dramatická výchova

Definici dramatické výchovy nalezneme v současné době u více autorů. Pro srovnání uvádím některé z nich – J. Valentu, E. Machkovou a J. Provazníka.

„Dramatická výchova je ve své nynější podobě obor stále ještě poměrně mladý – s její podstatou jsme se začali seznamovat v průběhu šedesátých let 20. století, v sedmdesátých a osmdesátých letech se rozvíjela v podobě zájmové činnosti v souborech a v tehdejších Lidových školách umění, a teprve po roce 1990 vstoupila, byť jen v omezené míře, i do škol všech typů a stupňů, od mateřských po vysoké. Je tedy pochopitelné, že o ní ve veřejnosti, zejména školské, ale i rodičovské, panují nepřesné a nejasné představy a často také předsudky, omyly a mýty“. (Machková, 2013, s. 6)

„Dramatická výchova svým charakterem a zacílením umožňuje naplňovat u dětí a dospívajících jejich potřeby. Ze základních nebo jinak řečeno fyziologických potřeb může dramatika u malých dětí, zejména v předškolním a mladším věku, uspokojovat jejich potřebu pohybu a vyvažovat tak školní režim, v němž i v tom nejmodernějším a nejtvůřivějším pojetí bude vždy nejspíš kladen velký nárok na klid a na práci vsedě“. (Machková, 2013, s. 8)

„Protože dramatická výchova nabízí tvořivé činnosti, dovoluje rozvíjení zájmů, uplatnění nejrůznějších schopností, i těch, na něž ve školní výuce jinak vůbec nedojde, a zůstávají skryty. V důsledku vede k sebepoznávání a sebejistotě, k seberealizaci jedince, a tím vytváří i předpoklady k tomu, aby byl jeho život bohatě naplněn.

Součástí dramatiky je rozvoj osobnostní a sociální; rozvíjí pozornost a soustředění, vnímání a představivost, fantazii a tvořivost, emoce, řeč a pohyb včetně smyslu pro rytmus, přesněji

řečeno komunikaci ve všech složkách, včetně naslouchání a vnímání mimoslovního vyjadřování, a v plné míře rozvíjí sociální dovednosti a sociální citění, empatii a toleranci k druhým. Dramatika může naplnit i velkou část toho, co obsahuje průřezové téma Osobnostní a sociální výchova. Tyto dvě blízké si výchovy sice nejsou totožné, každá má svou specifikou, ale ve velké míře se překrývají a toho lze v školské praxi dobře využít a samozřejmě přitom získat i některé klíčové kompetence, neboť jak v osobnostní a sociální výchově, tak v dramatice je hlavním učivem žák sám“. (Machková, 2013, s. 9)

„Dramatická (resp. divadelní výchova) je systém řízeného, aktivního uměleckého, sociálního a antropologického učení dětí či dospělých založený na využití základních principů a postupů dramatu a divadla, se zřetelem na jedné straně ke kreativně – uměleckým (divadelním a dramatickým) a pedagogickým (výchovným či formativním) požadavkům a na druhé straně: k bio-psycho-sociálním podmínkám (individuálním i společným možnostem dalšího rozvoje zúčastněných osobností)“. (Valenta, 2008, s. 40).

„Dramatická výchova souvisí úzce s uměním, konkrétně s uměním dramatickým, protože si z něj „vypůjčuje“ pro realizaci svých výchovných cílů prvky a postupy, které patří k divadlu: pracuje s mezilidskými vztahy, se situacemi (neboť právě v nich se mezilidské vztahy nejlépe vyjevují), s přeměňováním sebe sama na někoho/něco jiného...“. (Provazník, 1998, s. 41-42)

„Je to výchova, která se řadí mezi esteticko-výchovné předměty, spolu s hudební, literární, výtvarnou a tělesnou (pohybovou) výchovou. V dramatických činnostech mají děti možnost prožít situace, se kterými se mohou v životě setkat, a které si tak mohou předem prozkoumat, vyzkoušet, připravit se na ně a vybrat z nich to nejlepší.

Výchovou můžeme rozumět i učení zkušeností. Je založena na prozkoumávání, poznávání, chápání situací a mezilidských vztahů reálných i fantazií vytvořených.

V dramatické výchově se vychází z přirozené dětské napodobivé hry, při níž se vše i hráči, stávají někým či něčím jiným, než jsou v reálném světě. Žáci získávají zkušenosti v jednání, učí se prožitkem – vstupují do rolí a situací, které si vyzkouší, a tímto se připravují na jednání v různých situacích reálného života“. (Provazník, 1998, s. 41-42)

1.2. Dramatická výchova v RVP pro základní vzdělávání

Do RVP ZV se dramatická výchova zařazuje jako doplňující vzdělávací obor, který není povinnou součástí základního vzdělávání. Jeho vzdělávací obsah je pouze doplňující a rozšiřující. V našem školním vzdělávacím plánu není dramatická výchova jako samostatný předmět. Záleží pouze na pedagogovi, kde využije metody a techniky dramatické výchovy.

Zařazením metod a technik dramatické výchovy do vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět“ ve druhém a třetím ročníku jsem respektovala očekávané výstupy podle RVP.

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru dramatická výchova

Očekávané výstupy – 1. období

Žák:

- zvládá základy správného tvoření dechu, hlasu, artikulace a správného držení těla; dokáže hlasem a pohybem vyjadřovat základní emoce a rozpoznávat je v chování druhých
- rozlišuje herní a reálnou situaci; přijímá pravidla hry; vstupuje do jednoduchých rolí a přirozeně v nich jedná
- zkoumá témata a konflikty na základě vlastního jednání
- spolupracuje ve skupině na tvorbě jevištní situace; prezentuje ji před spolužáky; sleduje prezentace ostatních
- reflektuje s pomocí učitele svůj zážitek z dramatického díla (divadelního, filmového, televizního, rozhlasového)

1.3. Cíle dramatické výchovy

Dramatická výchova pomáhá vytvářet vnitřně bohatou osobnost, která si je vědoma svých hodnot. Staví na vlastní zkušenosti a prožitku, proto je její účinek hluboký a trvalý.

Autoři (J. Valenta, E. Machková), formulují cíle dramatické výchovy obdobně.

Cíle v dramatické výchově lze rozdělit dle E. Machkové (2007, s. 35) do tří základních rovin:

1) V rovině dramatické

- a) dovednosti v dramatické oblasti (hra v roli, výstavba celku, výrazové prostředky)
- b) vědomosti o dramatických aktivitách a divadle (dramaturgie, historie, teorie)

2) V rovině sociální

- a) struktura skupiny, její dynamika, vztahy ve skupině, kooperace
- b) poznávání života, světa, lidí

3) V rovině osobnostní

- a) psychické funkce (pozornost, vnímání, obrazotvornost, myšlení komunikace, emoce, vůle)
- b) schopnosti (inteligence, tvořivost, speciální schopnosti) a příslušné dovednosti
- c) motivace, zájmy
- d) hodnotový žebříček, postoje

Dramatická výchova má tři základní roviny:

Rozvoj v oblasti dramatické – seznamují se s hrou v roli, dramatickým dějem, jednáním, konfliktem. Rozvíjí svůj smysl pro rytmus a gradaci, schopnost komunikace verbální i neverbální. Osvojují si pojmy jako dramaturgie, režie a herectví. Vytvářejí si vztah ke kultuře a umění, vnímají a hodnotí kulturu.

Rozvoj v oblasti osobnostní – prohlubují si a obohacují se o pohybové dovednosti a schopnosti výrazu pohybem, rytmické cítění, plynulost i barvitost mluvního projevu. Uvolňují se a rozvíjejí obrazotvornost a tvořivost. Rozvíjí si uvolnění a soustředěnost, odstraňují si zábrany. Zcitlivuje se vnímání a schopnost objevování sama sebe i okolního světa.

Rozvoj v oblasti sociální – pěstuje si umění naslouchat, prohlubuje si schopnost vcítění skupinové citlivosti, důvěry a spolupráce. Rozvíjí schopnost kontaktu a slovní i mimoslovní komunikace. Umožňuje rozvoj schopnosti orientace v životních situacích a mezilidských vztazích a rozvoj svobodného a zodpovědného rozhodování a jednání.

Cílem každého pedagoga by měla být výchova tvořivé a vnímavé osobnosti, která je schopna:

- vnímat a respektovat druhé lidi, jejich stanoviska, pocity, motivace jejich jednání, naslouchat jim a umět se na ně spolehnout v případě potřeby
- spolupracovat s druhými na společném díle, dokázat sdílet společné aktivity, jejich prožívání
- umět dovést toto dílo až do konce a být schopen za ně vést odpovědnost
- orientovat se v sobě, umět vyjádřit své myšlenky, postoje, pocity, sdělit je tak, aby byly srozumitelné pro druhé a dokázat beze strachu prezentovat své názory
- podrobovat své názory i názory druhých kritice a tím získávat otevřenost měnit svoje postoje a vyvíjet se
- vyjádřit se, poznávat druhé a uvědomovat si svou hodnotu a její podstatu
- umět projevit svoje specifické schopnosti a možnosti

(Bláhová, 1996, str. 23)

2. METODY A TECHNIKY DRAMATICKÉ VÝCHOVY

Obsahem této kapitoly jsou výukové metody. Pokusila jsem se o nástin obecného pojetí metody, důležitosti správného výběru metody ve vyučovacím procesu, klasifikaci metod.

Pojem metoda pochází z řeckého slova methodos. Vznikl spojením dvou slov meta a (h)odos, což si můžeme přeložit jako postup, způsob, pomocí kterého dosahujeme předem stanovených cílů určité činnosti.

Výukovými neboli vyučovacími metodami se ve vyučovacím procesu nazývají způsoby vedoucí k naplnění edukačních cílů. Pro srovnání uvádím definice vyučovací metody Josefa Valenty, Jarmily Skalkové, Lubomíra Mojžíška a Josefa Maňáka.

Josef Valenta ve své knize *Metody a techniky dramatické výchovy* píše:

„Metoda výchovy a vyučování je určitý způsob činnosti, kterým žáci zpracovávají v průběhu výchovné akce určité učivo tak, že u nich nastává učení a z něj vyplývající osvojení učiva, spojitě s tím tvoří jev zvaný „metoda“ též způsob činnosti učitele, kterým je žákova činnost, resp. jeho učení řízena (o), přičemž činnosti žáka i učitele tvoří společný celek, jímž je naplňován výchovný a vzdělávací cíl.“ (Valenta, 2008, s. 47)

Podle Jarmily Skalkové „v didaktice pod pojmem vyučovací metoda chápeme způsoby záměrného uspořádání činností učitele i žáků, které směřují ke stanoveným cílům.“ (Skalková, 2007, s. 181)

Lubomír Mojžíšek definuje výukovou metodu ve své knize *Vyučovací metody* takto:

„Vyučovací metoda je tedy pedagogická – specificky didaktická aktivita subjektu a objektu vyučování, rozvíjející vzdělanostní profil žáka, současně působící výchovně, a to ve smyslu vzdělávacích a také výchovných cílů a v souladu s vyučovacími a výchovnými principy. Spočívá v úpravě obsahu, v usměrnění aktivity objektu a subjektu, v úpravě zdrojů poznání, postupů a technik, v zjištění fixace nebo kontroly vědomostí a dovedností, zájmů a postojů.“ (Mojžíšek, 1977, s. 16)

Josef Maňák píše, že výukovou metodu lze „vymezit jako uspořádaný systém vyučovací činnosti učitele a učebních aktivit žáků směřujících k dosažení daných výchovně-vzdělávacích cílů.“ (Maňák, 2003, s. 23)

Na základě uvedených definic se domnívám, že výukovou metodou můžeme rozumět systém vyučovacích činností a aktivit učitele – vyučování, ale i učebních činností žáků – učení, záměrně uspořádaných tak, aby bylo dosaženo výchovně-vzdělávacích cílů.

Vyučovací metody patří k jednomu z prvků výchovně-vzdělávacího procesu, ve kterém plní několik důležitých funkcí:

- „Výukové metody určitým způsobem transportují, zprostředkovávají žákům učivo a umožňují jim poznávat a chápat obklopující je realitu, v níž žijí a která se postupně stává dějištěm jejich občanských a profesních aktivit.“ (Maňák, 2003, s. 22)
- Jejich prostřednictvím můžeme sledovat a kontrolovat do jaké míry si žák vědomosti, dovednosti, zájmy a postoje osvojil.
- V současné době je kladen důraz na motivační a aktivizační funkci výukových metod. Učitel prostřednictvím vhodných vyučovacích metod vede žáky k osamostatňování v procesu učení, podněcuje je k činnosti a rozvíjí jejich schopnost kritického myšlení a tvořivost.

Tématem mé diplomové práce jsou především metody dramatické výchovy. Je tedy třeba podat pojetí výukové metody vztahující se konkrétně k dramatické výchově.

Metodami dramatické výchovy se obšírně zabývá Josef Valenta ve své publikaci *Metody a techniky dramatické výchovy*. Podle něho se může pojmem metoda označit (volně dle Valenty, 2008, s. 46–47):

- celý systém dramatické výchovy
- základní koncepční metodický princip systému, na kterém je dramatická výchova založena
- soubor nebo skupinu dílčích postupů, resp. jejich společný princip v rámci „hry v roli“
- konkrétní postup, z něž vyplývá v praxi konkrétní činnost učitele a žáka
- specifický styl práce například určité osobnosti, školy atd.

Marie Pavlovská chápe metodu dramatické výchovy jako „cestu, po které se vydává učitel se svými žáky, aby společně dosáhli výchovně vzdělávacích cílů. Prostředkem k dosažení těchto cílů se může stát správně zvolená technika, kterou rozumíme konkrétní postup, jenž pomůže žákům detailně prozkoumat jednotlivé části dramatu a zároveň jim umožní hlubší vhled do problému.“ (Pavlovská, 2002, s. 17)

Z uvedených definic je zřejmé, že metoda dramatické výchovy je ucelený, předem promyšlený systém činností učitele i žáků, který směřuje k naplnění daných výchovně vzdělávacích cílů. V praxi to znamená, že si učitel vybere vhodnou metodu výuky, prostřednictvím které si žáci osvojí dané učivo.

Ve výše uvedené citaci Marie Pavlovské zaznívá také pojem technika dramatické výchovy. Tyto dva pojmy, metoda a technika, se v lekcích dramatické výchovy dají jen těžko rozeznat. I názory už výše citovaných autorů na vymezení pojmů metoda a technika dramatické výchovy se liší.

Vztah mezi těmito pojmy popisuje i K. Bláhová:

„Metodou rozumíme v nejobecnějším slova smyslu způsob, jak dosáhnout určitého teoretického nebo praktického cíle. Prostředkem k tomu je technika, která představuje konkrétní postup. Znamená to, že každá metoda může mít nejrůznější počet technik, a záleží pouze na tom, kterou z nich pro daný problém zvolíme. Metoda však může existovat i sama o sobě, bez přispění té které techniky.“ (Bláhová, 1998, s. 91)

Snad tedy můžeme pojem metoda chápat jako pojem nadřazený pojmu technika. Pak bude metoda způsob, kterým dosahujeme naplnění určitých cílů, a technika konkrétní činnost, postup na této cestě. Metoda může, ale nemusí, pak obsahovat několik různých technik.

2.1. Klasifikace výukových metod – dle autorů

Otázka klasifikace metod a technik dramatické výchovy je velmi obtížná, vzhledem k velkému počtu množství různých variant. V odborné literatuře se nachází řada různých třídění metod a technik dramatické výchovy.

Tříděním výukových metod se zabýval už Jan Amos Komenský. Klasifikoval metody syntetické, analytické a tzv. metodu synkritickou (srovnávací). V odborné literatuře se objevuje celá řada pokusů o utřídění metod podle nejrůznějších kritérií.

Existuje např. třídění podle:

- logického postupu (např. G. A. Lindner, 1887): metody analytické, syntetické, synkritické, induktivní, genetické, dogmatické
- jednotlivých fází ve vyučování (např. L. Mojžíšek, 1975): metody motivační, expoziční, fixační, diagnostické
- zřetele k počtu žáků (např. S. Vrána, 1938): hromadná, skupinová, individuální, individualizovaná výuka
- hlediska stupně aktivity a heurističnosti (např. I. J. Lerner, 1986): informačně receptivní, reproduktivní, problémového výkladu, heuristické, výzkumné
- aspektu pramene (např. V. Václavík, 1966): slovní, názorně-demonstrační, činnostní
- pěti vztahových pólů (Winkel, 1987): učitel, tým učitelů, žák, spolužáci, obsah

Ve své diplomové práci uvádím dělení metod dramatické výchovy podle Josefa Valenty, Evy Machkové a Kristy Bláhové.

Podle mého názoru, J. Valenta ve své publikaci *Metody a techniky dramatické výchovy* podává nejpřehlednější a nejucelenější klasifikaci.

Dělí metody na celky a kategorie (Valenta, 2008, s. 125):

- Metoda (ú)plné hry
- Metody pantomimicko-pohybové
- Metody verbálně-zvukové
- Metody graficko-písemné
- Metody materiálově-věcné

1) Metoda (ú)plné hry

Je metoda universální. Používá se jako způsob komunikace pohyby těla a jeho postoje (doslova od hlavy až k patě), pozice v prostoru a vztahování se k objektům a osobám v tomto prostoru. Osoby používají rozmanité zvuky, hlasovou modulaci slov a věcí, které člověka obklopují. Jedná se o úplné modelování zcela běžných situací a zrcadlení skutečnosti hrou.

2) Metody pantomimicko-pohybové

Tato metoda již podle názvu vyžaduje od hráčů pohybové aktivity, a nevyžaduje od nich zvuk a řeč. Kromě pohybu je důležitým prvkem také tzv. „nepohyb“, neboli úmyslné zastavení svalové aktivity.

Důležitá je také prostorová relace, v níž se hráčovo tělo ocitá. Nesmíme opomenout také význam pozice hráče v prostoru, vůči ostatním hráčům objektům.

Mezi pantomimicko-pohybové metody patří např.:

Částečná pantomima – pantomima hraná jen částí těla, některé partie těla se do pohybové aktivity nezapojují.

Dotyková pantomima – vyjadřování a přijímání určitého sdělení dotykem.

Mechanická pantomima – pantomima, při níž je pohyb rozdělený na jednotlivé fáze, mezi kterými jsou velmi krátké pauzy. Vzniká tak pohyb mechanismu, stroje, robota.

Narativní pantomima – též vyprávěná pantomima. Hráči pantomimicky hrají to, co učitel (jeden z hráčů) vypráví.

Pantomimický překlad – vyjadřování mluveného slova

Plná (úplná) pantomima – pantomimické hraní postav, lidí (popřípadě věcí), využívající pohybu celého těla.

Předávaná pantomima – metoda založená na „řetězovitém“ předávání pantomimické hry (např. hráči si předávají imaginární předmět).

Převrácený (pantomimický) dabing – hráč promlouvá jako určitá postava, druhý se podle něj pohybuje jako ta stejná postava.

Taneční drama – improvizovaná pantomima prováděná na hudbu (nemusí se jednat přímo o tanec).

Zpomalená či zrychlená pantomima – metody založené na zrychlení či zpomalení pohybu.

Zrcadlení – metoda, která spočívá v co nejpřesnějším napodobování pohybu hráče jiným hráčem (hráči).

Živá loutka – hráč se stává loutkou, která je vedena jiným hráčem. Popřípadě se loutkou může stát jen určitá část hráčova těla.

Živé obrazy – zachycení určité situace (osob, jevů) strnulým postavením hráče či hráčů, jejich výrazem, postojem... to vše beze slov a zvuků.

3) Metody verbálně-zvukové

Základním prvkem této metody je zvuk či slovo, přičemž jeho tvorba je prvořadým cílem. Od mluveného projevu však není možné oddělit veškerý pohyb, verbální komunikaci vždy doplňují nonverbální složky lidské komunikace, jako je gestikulace, postoj, proxemika... Je třeba si uvědomit, že podstatou této metody je vytváření zvuku, a ne její pohybová složka.

Verbálně zvukové metody vedou především k osvojení řečových dovedností jako je plynulost, pohotovost, srozumitelnost, rozvoj schopnosti naslouchat sdělení, schopnost prezentovat své myšlenky před ostatními hráči. Využívání aktivit založených na verbálním projevu je pro hráče složitější než práce s metodami pohybovými. Dle metodických příruček je vhodné je zařazovat až po pohybových a pantomimických hrách a cvičeních.

K verbálně-zvukovým metodám řadíme např.:

Alej – neboli ulička. Hráči utvoří ze svých těl uličku takovým způsobem, že stojí ve dvou řadách proti sobě. Mezi těmito řadami prochází hráč v roli některé z důležitých postav dramatu. Předem je určeno, co představují hráči tvořící „stěny“ uličky a také úroveň rolové hry, v níž vystupují a vyjadřují se vůči procházející postavě. Hráč prochází uličkou, naslouchá ostatním, může na ně reagovat a oslovovat je.

Brainstorming – (v doslovném překladu „mozková bouře“) je technikou založenou na vyjadřování veškerých asociací, myšlenek smysluplných i zdánlivě nesouvisejících s daným tématem. Myšlenky se zapisují, analyzují. V poslední fázi se vybírá nejoptimálnější řešení.

Čtení – tiché, hlasité, možnost velké škály variant. Hráč může číst v roli i mimo ni, vlastní vytvořený text či text z literatury. Cílem čtení v dramatické výchově může být získání nebo

předání určité informace či posun děje dramatu, ale také rozvoj dovednosti čtení (týká se malých dětí).

Dabing – dialog dvou a více hráčů, kteří řeší určitý problém, prozkoumávají určité téma. Určitou obměnou je technika zvaná **quasipanel** – diskuse hráčů v roli odborníků na dané téma.

Disputace – metoda podobná diskusi. Na rozdíl od ní je však předem určeno, že skupiny hráčů zastávají protichůdné názory na daný problém, téma.

Dotazování – metoda, kde podstatou je kladení otázek a následné odpovídání. V dramatické výchově se setkáváme s různými podobami dotazování:

Horká židle – hráči v rolích nebo sami za sebe kladou otázky postavám z dramatu. Dané otázky souvisí s problémem, který se dotazované postavy týká.

Interview – technika klasická „novinářská“ k zjišťování informací.

Tisková konference – napodobování reálných tiskových konferencí, kdy dotazovaný je důležitá, výjimečná postava a ostatní hráči jsou v roli novinářů.

Průzkum – dotazování zaměřené pouze na získávání faktů, informací neosobního charakteru.

Mluvící předměty – hráč propůjčuje svůj hlas věci, loutce nebo postavě zastoupené věci.

Neviditelné hlasy – postava je ztvárněna pouze hlasem (hráč není vidět).

Imaginární hra – hráči v roli nebo sami za sebe domýšlí kontext k danému předmětu či přetváří jeho význam.

Předávaná řeč – hráči si předávají slovo tím, že vypráví jeden příběh, a každý z něho řekne jen jednu větu.

Rozhovor – osobní komunikace, která může (ale nemusí) mít problémový charakter.

Titulkování – přiřazování či vymýšlení názvů k něčemu, co hráči vidí (např. k živým obrazům).

4) Metody graficko-písemné

Tyto metody doplňují, podporují metody předchozí. Jsou založeny na tom, že žák vytváří určitý:

- písemný
- kreslený
- malovaný
- rýsovaný artefakt

Ten může být vytvořen:

- v rolích – hráči v rolích konkrétní postavy
- hráči nejsou v konkrétně určených rolích, ale píšou nebo kreslí
- mimo role – hráči „pracují“ pro hru, vytvářejí artefakty do hry
- hráči písemně či „graficky“ pracují „okolo hry“
- tvůrci – sami tvoří obraz
- polotvůrci
- příjemci

Jsou to tyto metody:

- Beletrie
- Deníky
- Dokumenty
- Dopisy
- Dotazníky, testy
- Eseje
- Formuláře
- Foto – film
- Inventáře a seznamy
- Inzerát
- Leták
- Líčení
- Logo, slogan, název
- Mapy – plány
- Myšlenkové mapy
- Obrazy
- Obrazná představa

- Odborný text
- Plakáty
- Projekty
- Recenze
- Reflexe
- Scénáře
- Schémata, sociogramy
- Telegramy
- Zprávy
- Životopisy

5) Metody materiálově-věcné

Poslední skupinou dle Valenty jsou metody založené na práci s jistou hmotou – materiálem, které nevedou ke zhotovení psaného, malovaného ani kresleného projevu. Hráči manipulují s hmotou v rolích i mimo ně, předměty mohou vytvářet, upravovat nebo užívat. Řadíme mezi ně například: práce s loutkou, s maskou, s papírem, s modelovací hmotou, s rekvizitou, s kostýmem, s jakýmkoliv objektem, se zastupujícími předměty, ale též při práci s prostorem, světlem a stínem.

Odlišné třídění metod a technik dramatické výchovy nalezneme v knize Úvod do studia dramatické výchovy od autorky Evy Machkové (Machková, 2007, s. 105–110).

Uvádí tyto tři skupiny:

Verbální techniky: těžištěm je slovní komunikace, která může být spojena i s pohybem (ale není to pravidlem).

- telefonické rozhovory, rozhlasové zprávy
- konverzace ve dvojicích, interview
- panelové interview
- policejní nebo soudní vyšetřování
- vyprávění
- reportáže
- svědectví
- titulkování

- shromáždění a schůze
- plášť experta zjišťování totožnosti
- vnitřní hlasy
- ulička
- horké křeslo

Techniky s pantomimou a jednáním v roli: základem je hra v roli, buď „plná“, s uplatněním celé psychosomatiky, nebo pantomimická.

- vyjádření vztahu postojem
- živé obrazy
- výměna rolí
- životopisy
- kdo je to – kdo jsem?
- rituály a obřady
- analogie a alternativy

Techniky grafické a zvukové: techniky pomocné nebo doplňující, úzce vázané na tematiku příběhu, situace, postav. Vstupují do děje jako dramatický fakt, anebo doplňují a rozšiřují charakterizaci.

- odborná a populárně naučná literatura
- dokumenty, zápisníky, dopisy a zprávy
- mapy a plány
- kresba postavy
- kresba prostředí a lidí
- masky
- zvukové záznamy a vyprávění příběhu zvukem

Krista Bláhová ve své publikaci Uvedení do systému školní dramatiky: Dramatická výchova pro učitele obecné, základní a národní školy (Bláhová, 1996, s. 23–24) uvádí následující klasifikaci metod a technik dramatické výchovy:

Osobnostní rozvoj – zahrnuje systém průpravných her a cvičení:

- rozvíjející uvolnění a schopnost koncentrace

- rozvíjející rytmické cítění a dynamiku
- všestranně rozvíjející schopnost objevovat sama sebe i okolní svět
- uvolňující představivost, obrazotvornost a fantazii
- prohlubující a obohacující pohybové dovednosti
- rozvíjející řečové dovednosti komunikovat slovem
- rozvíjející jazykové cítění a barvitost mluveného projevu
- na rozvoj paměti
- na rozvoj logického myšlení a strategie myšlení

Sociální rozvoj – zahrnuje dvě základní metody:

- improvizace
- interpretace

Technika:

„Pojem je užíván nejen v dramatické výchově, ale často v osobnostní a sociální výchově. V pedagogickém kontextu tedy jde o způsob osvojování učiva či provádění jiných úkonů ve vztahu k učivu (opakování, aplikace) žákem a současně může jít o určité postupy řízení procesů učitelem.

Obecně můžeme říci, že technika je typ metody vyžadující, aby učící se člověk prakticky a osobně jednal. Setkáváme se běžně s tím, že obsah pojmů „metoda“ a „technika“ splývá“. (Valenta, 2008, s. 48-49)

Specifika technik podle Valenty:

- technika je konkretizace metody (herní metody)
- bývá vnímána jako postup limitovaný z hlediska šíře záběru
- vymezena jako postup, který není do detailu dotvořen, ale je dopracován podle konkrétní situace, požadavků a potřeb účastníků výcviku

Po ujasnění základních stanovisek můžeme začít zvažovat, které z metod a technik bude vhodné použít pro danou situaci. Současně musíme sledovat, aby zvolené metody a techniky někdy měly své opodstatnění, pomáhaly vytvářet potřebné dramatické napětí a děj.

2.2. Klasické výukové metody

Pedagogickou činnost charakterizujeme především jako činnost cílevědomou a řízenou. Již samotný charakter pedagogické činnosti vyžaduje její plánování. Plán konkrétní pedagogické činnosti (tzv. příprava na vyučování), je jedním z druhů pedagogických plánů.

Přípravu na vyučování nelze podceňovat. I krátká desetiminutová úvaha o tom, jak lze určitou vyučovací hodinu uskutečnit, jak aktivizovat žáky a jak zajistit individuální přístup alespoň k těm, kteří jej nejvíce vyžadují, stačí, abychom se ve skutečné vyučovací hodině rychle orientovali a našli vhodné a účinné prostředky a metody vlastní pedagogické práce. Mnoho učitelů stále vybírá z řad klasických výukových metod, které jsou součástí tzv. tradičního vyučování.

Klasické výukové metody:

„Zajišťují zprostředkování vědomostí a dovedností především v kontextu požadavků kurikula a z hlediska logiky obsahu jednotlivých vyučovacích předmětů...“ (Maňák, 2003, s. 131)

Do klasických výukových metod patří metody:

- slovní
- názorně-demonstrační
- dovednostně-praktické

Do metod slovních můžeme zařadit:

- vyprávění
- vysvětlování
- přednáška
- práce s textem
- rozhovor

Mezi metody názorně-demonstrační patří:

- předvádění a pozorování
- práce s obrazem
- instruktáž

Metody dovednostně-praktické jsou:

- vytváření dovedností
- napodobování
- experimentování, laborování
- produkční metody

Klasické výukové metody jsou charakteristické frontální výukou, kde učitel má dominantní roli a důraz je kladen na jeho předávání informací žákovi. V rámci tradičního způsobu výuky se dodržují předměty dle rozvrhu hodin. Žák vystupuje v pasivní roli, naprosto přesně se podřizuje vymezenému požadavku, plní uložené úkoly podle zadání učitele. Důraz je kladen na pamětné učení. Žák zpravidla dělá to, co chce učitel, motivace nevychází z něho samého. Pedagog využívá soutěživosti žáků, což může vést k vyvyšování, závisti a podvádění.

Používání frontálního vyučování lze sledovat daleko do minulosti. Je to způsob, který zažila většina rodičů dnešních žáků.

2.3. Základní metody dramatické výchovy

Na prvním místě sem patří VSTUPOVÁNÍ DO ROLE, HRANÍ ROLÍ. Role je běžně chápána jako:

- a) systém očekávání, která vůči jedinci, zejména vůči jeho chování, zaujímá někdo jiný než on sám (psaná – nepsaná podoba)
- b) soubor vnějších projevů chování a jednání jedince
- c) vnitřní model

(Valenta, 2008, s. 52)

Z pedagogického hlediska:

„Role = učební úkol vyžadující od hráče, aby svým chováním a jednáním (pohybem, řečí) vytvořil obraz určitého člověka nebo jevu v dané situaci. Herní akce vychází z psychosomatických zdrojů – tělových impulsů, navozených pocitů, představ i myšlenek

Hraní rolí = výchovná a vzdělávací metoda, která vede k plnění esteticko-výchovných, osobnostně a sociálně rozvojových a věcně vzdělávacích cílů na základě improvizovaného rozehrání a reflexe fiktivní situace. Uskutečňuje se prostřednictvím hry hráčů, zastupující svým chováním a jednáním fiktivní objekty, jiné bytosti a jevy, a možnosti hrát sebe samého“ (volně podle Valenty, 2008, s. 53).

Za základní metodický princip specifický pro dramatickou výchovu považuje J. Valenta „HRU V ROLI“. Definuje ji jako „výchovnou a vzdělávací metodu, která vede k plnění osobně rozvojových i věcně vzdělávacích cílů prostřednictvím navození a přípravy, rozehrání a reflexe fiktivní situace s výchovně hodnotným obsahem. Tato situace se uskutečňuje prostřednictvím hry hráčů (aktérů, herců), zastupujících svým chováním a jednáním více či méně fiktivní objekty (zejména osoby, ale i jiné bytosti, jevy ap.), včetně možnosti hrát v různé míře autenticity sebe samého.“ (Valenta, 2008, s.53)

Dle míry proměny hráče rozlišujeme 3 typy hry v roli:

Simulace – rozvíjí u účastníků procesu dramatické výchovy schopnost vnímat jevy z různých úhlů pohledu a schopnost empatie. Hráči vstupují do akce (hry) za sebe, ale ve fiktivní situaci – buď opakuji, zpevňují, zpřesňují, opravují své jednání, nebo tvoří zcela nové.

Alterace – rozvíjí schopnost uvědomovat si různé sociální role a dovednost pracovat s nimi, vstupovat do role někoho (něčeho) jiného. Není určen daný charakter či vnitřní motivace. Má za úkol zobrazovat spíše „obecné“ charakteristiky nebo základní rysy typu, postoje, funkce, sociální role.

Charakterizace – nejsložitější typ hry v roli. Vyžaduje další dovednosti a určitý stupeň vyzrálosti. Jde o vědomé komplexní vytváření fiktivní postavy, k němuž je nezbytnou podmínkou určitá životní zkušenost a určitý stupeň mentálního vývoje. Hráč vstupuje hlouběji do vnitřní role konkrétní postavy, snaží se do ní co nejvíce vcítit, porozumět jí a svým chováním a jednáním v roli vytváří a následně zobrazuje její vnitřní život (upraveno podle Valenty, 2008, s. 54-58).

2.4. Metody a techniky použité v mé práci

Jsem začínající učitelka DV a poprvé jsem se s dramatickou výchovou setkala na vysoké škole. Oslovila mě a zvolila jsem si ji jako svoji specializaci. Ve svých hodinách jsem většinou používala jednodušší techniky a metody práce.

V přípravách klasických hodin kromě běžných metod a forem práce jsem využila z metod dramatické výchovy:

- rozhovor
- prezentaci

V přípravách hodin s využitím prvků DV jsem nejčastěji zařadila tyto techniky:

- připravená improvizace
- narativní pantomima
- hry na rozehřátí
- prezentace
- komunikační kruh
- skupinová práce
- živé obrazy
- mimické vyjadřování nálad
- zrcadlení
- učitel v roli
- plakát
- myšlenková mapa

3. OSOBNOST PEDAGOGA DRAMATICKÉ VÝCHOVY

Dramatická výchova je velmi specifickým oborem, proto klade na učitele specifické požadavky, samozřejmě vedle toho musí splňovat obecné požadavky kladené na povolání učitele.

Mezi ně patří: pozitivní vztah k dítěti i k vyučovacím předmětům, všeobecné vzdělávání – přehled, odborné vzdělání, komunikativní schopnosti, manažerské dovednosti apod. Kromě nich by však měl mít vlastnosti a schopnosti, které jsou typické právě pro dramatickou výchovu. Jedná se především o tvořivost (schopnost vnímat věci nově, neotřele, originálně), spontaneitu, představivost a fantazii, empatii (schopnost vcítit se do pocitů druhého), cit pro rytmus a prostor, postřeh (schopnost pohotově reformulovat cíle podle aktuálních podmínek), dovednost improvizace a schopnost naslouchat druhým.

Dobrý učitel dramatické výchovy, jak uvádí Morganová, Saxtonová, je sečtělý, nejen ve svém oboru (díky knihám, časopisům a článkům) a má široký rozhled v literatuře, tzn. jak literaturu, kterou má rád, tak i romány, povídky pro děti a mládež, mýty, legendy, pohádky a pověsti. Je také důležité, aby sledoval současnou literaturu, televizní tvorbu, filmy, hry, výtvarné umění, hudbu, noviny, komiksy, výstavy a expozice v muzeích, aby držel krok jak se světem a společností, tak se školou. (volně podle Morganová, Saxtonová, 2001, s. 164)

Učiteli by neměla chybět i nezbytná dávka elementárních znalostí a dovedností z oboru divadla. Měl by také mít dramatické dovednosti, základy teorie dramatu a divadla a v neposlední řadě i nezbytnou míru hereckých předpokladů.

Schopnosti a dovednosti učitele dramatické výchovy uvádí také Soňa Koťátková v knize Vybrané kapitoly z dramatické výchovy (Koťátková, 1998, s. 219).

Dělí je do dvou rovin:

Rovina základní profesní vybavenosti – vlastnosti, které by měl mít každý učitel (nejen učitel DV)

Rovina speciální vybavenosti pro dramatickou výchovu – schopnosti specifického učitele dramatické výchovy

Vybrala jsem si vzhledem k tématu své diplomové práce rovinu speciální vybavenosti učitele a jeho předpoklady pro úspěšné vedení skupinové práce v dramatické výchově:

- učitel je účastníkem skupiny a akceptuje skupinový proces, vytváří příznivé klima
- má základní důvěru v potenciál skupiny a ve svou práci
- jeho chování vyjadřuje soulad mezi prožíváním a chováním navenek
- má zájem o každého člena skupiny a akceptuje ho takového, jaký je
- má schopnost empatie
- umí vyjádřit pozitivní i negativní pocity a v tomto vyjádření je rovnováha
- má dobrou míru tolerance
- akcent na prožitky a racionálnost je vyvážený
- je vnitřně uvolněný, není netrpělivý

Nedílnou součástí speciální vybavenosti pro DV jsou předpoklady učitele pro vlastní dramatickou práci:

- zvládnout techniku řeči
- být schopen identifikace, improvizace obecně, a především v roli
- přijmout roli v intencích se základními hereckými předpoklady
- být schopen pro jednání v roli použít neverbální a pohybové vyjádření
- být schopen přijmout a realizovat souhru rolí
- plánovat hodinu dramatické výchovy i tvořivě reagovat a podněcovat nové situace
- být schopen reflexe, jakožto zkoumání zrealizovaného procesu spolu s přijetím
- zpětné vazby
- osvojovat si didaktické zásady, metody a techniky dramatické práce
- orientovat se v literatuře, historii, ve skutečných problémech dětí a zvládnout základní předpoklady dramaturgické práce
- získávat dramatizační zkušenosti (tempo, zkratku, symbol, rytmus ve struktuře dramatické hry)
- zvládat základní elementy režijní práce
- umět používat spektrum technických prostředků

Cíle, které si učitel stanovuje, by měly odpovídat osobnosti žáka a také jeho potřebám.

Při studiu literatury zabývající se metodami a technikami dramatické výchovy jsem se ztotožnila vzhledem k tématu mé diplomové práce s názory J. Valenty. Jeho třídění bylo velmi přehledné a ucelené. Uvádí konkrétně příklady herních metod. Jeho přehled mi

umožňoval snazší výběr metod a technik pro danou situaci, kterými jsem udržovala potřebné dramatické napětí a děj. I tak bylo pro mě velmi náročné vytvořit podmínky pro práci v hodině s využitím dramatické výchovy.

Ze školního pojetí práce pro učitele vyplývá vytvářet podmínky, aby informace, které chce dítěti předat, rezonovaly s jeho zkušeností a dítě bylo schopno je přijmout za své! Jsou to také podmínky pro tvořivé zpracování nových informací, které se pak stanou zkušeností pro další učení. Učitel má v tomto pojetí vedoucí úlohu, ale při vlastní práci přebírá iniciativu dítě. Ono vyhledává souvislosti, volí varianty, pokouší se vyslovit závěry. Učitel přijímá a pracuje s faktorem, že dítě již něco ví a své poznatky obohacuje ve spolupráci s ním a se skupinou.

Většina žáků mladšího školního věku je bezprostřední, snadno přejímá roli. Učitel má sice vedoucí úlohu, ale při vlastní práci přebírá iniciativu žák. Učitel vystupuje v roli. Pro tuto novou situaci jsem v sobě musela nejprve objevit minimální základní herecké předpoklady a schopnosti neverbálního a pohybového vyjádření.

Stejně obtížné pak bylo zůstat přirozený a vnitřně uvolněný. A tak i když mi byly bližší metody graficko – písemné jako leták, dopis, inzerát, deník, žáci raději pracovali s metodami pantomimicko – pohybovými. Více uspokojovali jejich potřebu pohybu. Nabízeli jim tvořivé činnosti, na které při běžné výuce nedojde, protože chybí časový prostor zařazovat tyto metody a techniky dramatické výchovy. I já jsem měla zpočátku stejný problém. Přípravy byly časově velmi náročné. Obavy z realizace přípravy však rozptýlili žáci během jedné hodiny. Dodali mi chuť do práce. Pracovali v hodinách s větším zaujetím a nadšením. Asi největším překvapením a radostí byla kladná reakce žákyň, které mají problémy s komunikací. Aktivně se zapojily do většiny aktivit. Pro nás učitele je ovšem velmi podstatné, že žákům umožňují tyto techniky a metody rozvoj komunikace ve všech složkách, včetně naslouchání, vnímání a cítění. Přitom se vychází pouze z přirozené dětské napodobivé hry, ale významně se dle mého názoru podílí na utváření vnitřně bohaté osobnosti.

PRAKTICKÁ ČÁST

4. ÚVOD K PRAKTICKÉ ČÁSTI

Cílem praktické části diplomové práce je poukázat na možnosti využití metod a technik dramatické výchovy ve vyučování. Uvádím hodiny prvouky, které jsem realizovala na prvním stupni.

Jednotlivé lekce jsem zvolila ze vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Pro přípravy klasických hodin jsem zvolila pro 2. ročník z tématu – Člověka zdraví:

- nemoc a úraz
- hygiena a čistota

pro 3. ročník z tématu – Člověk a čas:

- orientace v čase
- etapy života

Do příprav hodin s prvky DV jsem vybrala z témat 2. ročníku – Zásady zdravého životního stylu:

- rozmanitost přírody
- žijeme sportem

a z témat 3. ročníku – Rodina a příbuzenské vztahy, Příroda

- jarní příroda

Jednotlivé lekce z prvouky jsem si vybrala záměrně, protože chci dokázat, že právě prvouka je stvořená pro práci, v nichž je možné využít metody a techniky dramatické výchovy. Právě tyto metody, podle svých zkušeností, dětem umožňují, aby si skrze drama, jednáním ve fiktivní situaci, vytvořily určitou zkušenost a prožitek. Rozvíjely tvořivost a fantazii a snadněji si zapamatovaly učivo.

S plánem realizovat výuku za pomoci metod a technik dramatické výchovy jsem nejprve seznámila vedení školy. Vycházela jsem ze školního vzdělávacího plánu JUVENTA (Chceme kvalitně vzdělávat v přátelské, motivující a všestranně otevřené škole, která podporuje u žáků vztah k regionu a městu) a tematického plánu Člověk a jeho svět. Do ukázkových hodin své diplomové práce jsem zařadila několik průřezových témat: Osobnostní a sociální

výchova, Výchova demokratického občana, Multikulturní výchova, Enviromentální výchova. Využila jsem i mezipředmětové vztahy: Člověk a svět práce, Jazyk a jazyková komunikace, Hudební výchova, Výtvarná výchova, Tělesná výchova.

Na naší ZŠ Juventa není dramatická výchova jako samostatný předmět. Svůj výzkum jsem realizovala ve 3. D, kde působím již druhým rokem jako třídní učitelka. Třída je částečně zvyklá na prvky dramatické výchovy. Někteří žáci v této třídě navštěvovali kroužek dramatické výchovy. Ve třídě je celkem 26 žáků (12 dívek a 14 chlapců). Žáci jsou zvyklí pracovat s metodami a technikami dramatické výchovy, jelikož jsem začleňovala určité prvky v rámci vyučování různých předmětů již ve druhém ročníku.

Výzkum byl realizován i ve 2. ročníku, kde učím pouze prvouku. Třída 2. E má 26 žáků (15 dívek a 11 chlapců) a nemají žádné zkušenosti s dramatickou výchovou. Jednotlivé metody a techniky zařazují postupně pouze ve svých hodinách prvouky.

Do ukázkových hodin jsem zahrnula klíčové kompetence, průřezová témata, výchovně – vzdělávací cíle, cíle dramatické výchovy, použité metody a techniky, pomůcky, vlastní realizaci a reflexi. Realizace ukázkových hodin probíhala v hudebním sále, kde je dostatečný prostor pro tvorbu dramatických her. Časový rozsah byl leden 2018 – březen 2018 ve 2–3 vyučovacích hodinách v jednom dni s běžnými přestávkami dle potřeb žáků.

Ve druhém ročníku jsem realizovala své hodiny prvouky během dvou týdnů. První týden probíhala výuka dvou klasických hodin, a poté dvě hodiny s využitím prvků dramatické výchovy.

Ve třetím ročníku proběhly hodiny stejným způsobem jako ve druhém ročníku.

4.1. Cíle výzkumu

Hlavním cílem mého výzkumu je porovnat hodiny klasické prvouky a hodiny s využitím prvků, metod a technik dramatické výchovy. Cílem výzkumu je vyzdvihnout rozdíly mezi jednotlivými hodinami a celkovým vnímáním žáků odlišností ve výuce.

Informace pro můj výzkum jsem získala prostřednictvím dotazníkového šetření. To proběhlo mezi žáky druhého a třetího ročníku na 1. stupni ZŠ Juventa ihned po realizaci ukázkových hodin, kde žáci vyplňovali dotazník a odpovídali na 7 otázek.

4.2. Výzkumná otázka

„Je to způsob, kterým uvažujete o daném tématu ze svého vlastního hlediska. Výzkumné otázky většinou začínají obecným problémem, který je postupně zužován na zcela konkrétní téma zkoumání. Tento úzce vymezený pohled pak soustředí váš zájem na určitou oblast nebo záležitost.“

S ohledem na cíl výzkumu byla formulována tato výzkumná otázka:

V čem se liší hodina klasické prvouky a vyučovací hodina prvouky s využitím prvků dramatické výchovy z pohledu žáka?

Otázky vytvořené pro dotazník

- 1) Zaznamenal/a jsi něco jiného (nového) při výuce učiva v posledních dvou hodinách prvouky?
- 2) Co bylo v těchto dvou hodinách nového?
- 3) Baví tě tyto nové činnosti?
- 4) Vstupuješ rád/a do jednotlivých rolí a proč?
- 5) Jak na tebe působil učitel/ka, když vstupoval/a v roli?
- 6) Chyběli by ti příště nějaké činnosti, které jsme dělali v posledních hodinách?
- 7) Ohodnoť tyto vyučovací hodiny.

4.3. Metody výzkumu

Výzkumná metoda je všeobecný název pro proceduru, se kterou se pracuje při výzkumu.

Mezi výzkumné metody patří:

- Pozorování
- Škálování
- Dotazník
- Interview
- Obsahová analýza textu
- Experiment

(Gavora, 2000, s. 70)

Pro praktickou část mé diplomové práce s dětmi jsem zvolila metodu dotazník. Patří do nejfrekventovanějších metod zjišťování údajů. Je to způsob písemného kladení otázek a získávání přesných odpovědí. Přispívá k jasnému zaměření jednotlivých položek na dané situace. Dotazník má mít promyšlenou strukturu:

- Vstupní část – název a adresa instituce, jméno autora dotazníku
 - cíle dotazníku
 - pokyny pro vyplnění
- Vlastní otázky
- Poděkování respondentům

(Gavora, str. 99-100)

„Základní dělení otázek dotazníku je podle stupně otevřenosti. Rozlišují se otázky uzavřené, polouzavřené a otevřené. Uzavřená otázka je taková, která nabízí hotové alternativní odpovědi. Úlohou respondenta je zaznačit (podtrhnout, zakroužkovat) vhodnou odpověď. Výhodou uzavřených otázek je jejich lehké zpracování. Vyhodnocení spočívá, kolikrát respondenti odpověděli stejnou alternativou.

Otevřená otázka dává respondentovi dost velkou volnost odpovědí. Nasměřuje ho na tázaný jev, neurčuje mu však alternativní odpovědi. Obyčejně je zdrojem nových nebo neznámých údajů, které by výzkumník nemohl získat pomocí uzavřených otázek. Na

otevřené otázky se však odpovídá obtížněji než na uzavřené. Respondent musí hledat vhodnou odpověď, srozumitelně ji naformulovat a posléze i napsat. Nevýhodou otevřených otázek je obtížnější zpracování. Široký sortiment získaných odpovědí musí výzkumník dodatečně kategorizovat a až potom vyhodnocovat.

Polouzavřené otázky nabízejí nejprve alternativní odpověď a potom ještě žádají vysvětlení anebo objasnění v podobě otevřené otázky.

„V dotazníku nemusí nevyhnutelně vystupovat jen jeden druh otázek. Naopak, střídá-li se více typů, zlepšuje to pozornost, vyvádí to respondenta ze stereotypu“. (Gavora, str. 102-105)

Do mého výzkumného dotazníku jsem zařadila všechny typy otázek.

5. PŘÍPRAVY KLASICKÝCH HODIN PRVOUKY PRO 2. ROČNÍK

5.1. Člověk a zdraví – nemoc a úraz

Téma: Člověk a zdraví – nemoc a úraz

Ročník: II.

Počet žáků: 26 žáků

Předmět: Prvouka

Časový rozsah: 1 vyučovací hodina

Místo realizace: školní třída

Integrace vzdělávacích oblastí: Jazyk a jazyková komunikace

Klíčové kompetence

- k učení; žák vyhledává a třídí informace, operuje s obecně užívanými termíny, uvádí věci do souvislostí
- k řešení problémů; vyhledává informace vhodné k řešení problému, pracuje samostatně
- komunikativní; naslouchá druhým, zapojuje se do řízené diskuse
- sociální a personální; spolupracuje ve skupině, přispívá k diskusi
- pracovní; dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti

Průřezová témata

- osobnostní a sociální výchova
- výchova demokratického občana

Očekávané výstupy

- utváří se pracovní návyky v týmové činnosti
- zvládá běžná pravidla mezilidské komunikace
- rozšiřuje si slovní zásobu v osvojovaném tématu
- rozvíjí si dovednost spolupracovat při řešení problémových úloh

- prohlubuje si empatii, schopnosti aktivního naslouchání a spravedlivého posuzování
- seznamuje se s různými druhy nemocí i úrazů a s ochranou proti těmto nemocem
- zná běžné nemoci a dokáže stanovit jejich příznaky
- využívá poznatky o lidském těle
- rozlišuje nemoc od úrazu
- zná možnost předcházení svým chováním vzniku úrazů
- nacvičuje přivolání první pomoci
- projevuje vhodným chováním a činnostmi vztah ke svému zdraví a zdraví ostatních
- dbá na základní pravidla užívání léků, zná jejich nebezpečí při nevhodném užití
- seznamuje se s místy zdravotnických zařízení v nejbližším okolí

Osnova hodiny

- popis obrázku na téma: návštěva lékaře
- naše návštěvy u lékaře
- rozlišení nemoci a úrazu
- využití poznatků o lidském těle k popisu příznaků nemocí a úrazů
- seznámení s možnostmi ochrany před nemocí a předcházení úrazů
- varování před nebezpečím špatného užití léků
- nácvik přivolání první pomoci

Zvolené metody a formy práce

- popis a vyprávění
- myšlenková mapa
- pracovní list
- práce ve dvojicích
- skupinová práce
- práce s učebnicí
- rozhovor
- diskuse

Pomůcky

- naskenovaný obrázek na interaktivní tabuli

- pracovní listy
- lékárníčka
- sešity
- učebnice

Popis obrázku na téma: návštěva lékaře

Žáci po zhlédnutí obrázku na interaktivní tabuli mají za úkol jednou kratší větou popsat, co vidí a předat slovo dalšímu spolužákovi, který se snaží větu rozšířit o další postřehy nebo vytvořit větu novou. Celou aktivitu řídí učitel, který buď nechá žáka větu rozšířit pomocí návodných otázek, nebo nechá žáka tvořit další větu.

Naše návštěvy u lékaře

U této aktivity vycházíme z vlastních zkušeností žáků. Hledáme společně odpověď na otázku: „Proč chodíme k lékaři?“ Na jednu stranu stavíme preventivní prohlídky a očkování, na druhou stranu problémy se zdravím. Tvoříme myšlenkovou mapu se záznamy žáků. U návrhů směřujících k problémům se zdravím vedeme žáky k hledání společných znaků jejich záznamů na tabuli v myšlenkové mapě.

Rozlišení nemocí a úrazů

Na základě vytvořených společných znaků pojmenujeme obě skupiny – nemoci a úrazy. V rámci práce ve dvojicích necháme roztřídit a doplnit příklady nemocí a úrazů. Práci ve dvojicích společně zkontrolujeme a barevně vyznačíme v myšlenkové mapě, kterou doplníme o další příklady nemocí a úrazů. Některé doplní i učitel sám.

Využití poznatků o lidském těle k popisu příznaků nemocí a úrazů

Učitel má připravené pracovní listy s názvy běžných nemocí a úrazů a jejich příznaky, které rozdává žákům. Žák má vyhledat k dané nemoci či úrazu jejich příznak a spojit. Po dokončení svou práci kontroluje ve dvojici, následně ve čtveřici, ze které vyjde po dohodě připravená prezentace. Vybraný žák práci prezentuje. Ostatní čtveřice mají šanci v řízené diskusi učitelem doplňovat a opravovat prezentaci. Definitivní verze vznikne na interaktivní tabuli.

Seznámení s možnostmi ochrany před nemocí a možnostmi předcházení úrazů

Učitel žákům položí otázku: „Je možné těmto příznakům nemocí a úrazů předejít?“ Žáci na základě kratičkého textu v učebnici Prvouky, který si potichu přečtou, vyhledávají odpověď

na učitelovu otázku. Získané informace žáci při společné práci třídí na možnosti předcházení nemocem a úrazům.

Varování před nebezpečím špatného užití léků

Učitel má připravenou vybavenou lékárníčku. Krátce žáky seznámí s obsahem. Upozorní žáky, že žádná lékárníčka ani ta doma nesmí být přístupná dětem. Žáci sami v řízeném rozhovoru zdůvodňují nebezpečnost užití léků bez vědomí lékaře a nedodržení dávkování předepsané lékařem.

Nácvik přivolání první pomoci

Žákům připomínáme důležitá telefonní čísla – 150, 155, 158, 112, která si poznačí na pracovní list, připíše hasiče, záchranku, policii. Vyzkouší si zásady telefonického rozhovoru o hlášení nehody. Stále však připomínáme nezbytnost vyhledání nejbližší dospělé osoby k řešení situace.

5.2. Člověk a zdraví – čistota a hygiena

Téma: Člověk a zdraví – čistota a hygiena

Ročník: II.

Počet žáků: 26 žáků

Předmět: Prvouka

Časový rozsah: 1 vyučovací hodina

Místo realizace: školní třída

Integrace vzdělávacích oblastí: Jazyk a jazyková komunikace

Klíčové kompetence

- k učení; žák vyhledává a třídí informace, operuje s obecně užívanými termíny, uvádí věci do souvislostí
- k řešení problémů; vyhledává informace vhodné k řešení problému, pracuje samostatně
- komunikativní; formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory, naslouchá druhým, zapojuje se do řízené diskuse
- sociální a personální; spolupracuje ve skupině, přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů
- pracovní; dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti

Průřezová témata

- osobnostní a sociální výchova
- výchova demokratického občana

Očekávané výstupy

- utváří si pracovní návyky v týmové činnosti
- zvládá běžná pravidla mezilidské komunikace
- rozšiřuje si slovní zásobu v osvojovaném tématu
- rozvíjí si dovednost spolupráce při řešení problémových úloh
- prohlubuje si empatii, schopnosti aktivního naslouchání a spravedlivého posuzování

- dodržuje zdravotně preventivní návyky s využitím elementárních znalostí o lidském těle
- projevuje vhodným chováním a činnostmi vztah ke svému zdraví a zdraví ostatních
- pečuje o svůj zevnějšek
- chápe význam dodržování hygieny a čistoty pro zdraví
- uplatňuje základní hygienické režimové a zdravotně preventivní návyky
- dodržuje základní hygienické návyky a zásady hygieny,
- využívá poznatky o zdravém životním stylu
- seznamuje se s významem pohybových, dechových a kompenzačních cvičení TV a využívá tato cvičení i v jiných hodinách

Osnova hodiny

- pořekadlo Čistota – půl zdraví
- hygienické potřeby
- péče o čistotu a hygienu svého těla
- základní hygienické návyky
- význam dodržování čistoty a hygieny pro udržení zdraví

Zvolené metody a formy práce

- problémový úkol
- hra
- práce s učebnicí
- skupinová práce
- rozhovor
- diskuse

Pomůcky

- naskenovaný obrázek na interaktivní tabuli s hygienickými potřebami
- připravené barevné karty pro skupiny s písmeny ke složení pořekadla
- sešity
- učebnice

Pořekadlo Čistota – půl zdraví

Žáci už při kontrole pomůcek na hodinu našli podle pokynů vyučujícího v sešitě barevnou kartičku s písmenem, která je součástí pořekadla. Podle barevných kartiček vytvoří 4 skupiny, kterým je zadán problémový úkol směřující k objasnění učiva dnešní hodiny. Po třídě mají dohledat zbývající kartičky s písmeny své barvy a podle čísel písmena seřadit. Ve skupině hledají vysvětlení pořekadla. Skupina formuluje své vysvětlení do věty a bez komentáře ostatních skupin i učitele prezentuje.

Hygienické potřeby

Žáci zůstanou i při hře ve svých skupinách. Na interaktivní tabuli se objeví obrázky hygienických potřeb, které všichni žáci po stanovenou dobu v naprosté tichosti sledují. Pak po určitý čas ve skupině sepisují názvy předmětů, které si zapamatovali. Počet zapamatovaných předmětů není podstatný. Využijeme pro další práci ve skupině předměty, které si pamatovali všichni. Zapíšeme si je na tabuli. Tajně je rozdělíme do skupin.

Péče o čistotu a hygienu svého těla

Žáci pomocí pantomimy po přípravě ve skupině předvedou činnost, ke které využívají přidělené hygienické potřeby. Ostatní hádají názvy přidělených předmětů. Společně určíme, jak často tyto činnosti dělají. Odkrýváme obrázek, abychom doplnili i ostatní předměty, které byly na interaktivní tabuli, ale zapomenuté. Při rozhoru žáci říkají, k čemu slouží, na kterou část těla se používají.

Základní hygienické návyky

V diskusi žáci popisují své hygienické návyky od rána do večera. Vzájemně si doplňují informace o udržování čistoty a hygieny svého těla. Na závěr při práci s učebnicí shrnou četbou základní hygienické návyky.

Význam dodržování čistoty a hygieny pro udržení zdraví

V závěru hodiny se vyučující vrátí k pořekadlu. Žáci po splněných úkolech vyhledávají nejlepší vysvětlení z úvodu hodiny, popř. svá objasnění upřesňují.

5.3. Reflexe klasických hodin prvouky ve 2. ročníku

Člověk a zdraví – nemoc a úraz

Po hodinách prvouky ve druhém ročníku věnovaných učivu o člověku, jeho stavbě těla, vnitřních orgánech a smyslech je zařazeno učivo o zdraví, které využívá znalostí získaných v 1. ročníku a vlastních zkušenosti. Ve třídě bylo na hodině přítomno 23 žáků. Výuka probíhala ve třídě. Žáci seděli v lavicích.

Ke stanovení cíle byl využit motivační obrázek, který žáci poznávali z učebnice. Krátkými větami velmi zdařile popisovali situaci na obrázku a doplňovali vlastními zážitky z návštěv u lékaře. Hledali rozdíly mezi ordinací na obrázku a ve skutečnosti. Domýšleli příčinu návštěvy chlapce u lékaře.

Tato jejich úvaha byla využita k plnění dalšího úkolu. Zamýšleli se nad dalšími důvody návštěv lékaře. Podařilo se na tabuli zaznamenat dostatečné množství příkladů, které se daly šikovně použít ke splnění dalšího úkolu. Žáci sami totiž zařazovali do myšlenkové mapy nejenom zdravotní problémy vedoucí k návštěvě lékaře, ale i očkování.

Myšlenková mapa byla ovšem hlavně podkladem pro práci ve dvojicích k rozlišení nemoci a úrazu. Společnými silami s využitím příprav dvojic se nakonec podařilo na tabuli barevně odlišit nemoci od úrazů. Pak už žáci dokázali sami doplňovat další příklady do obou skupin. Nebylo třeba žádných informací od vyučujícího.

Připravený pracovní list na hledání příznaků nemocí a úrazů, byl pro některé žáky velmi náročný. Využili však možnosti v další části plnění úkolu spolupráce ve dvojici. Kontrolou ve čtveřici se podařilo dosáhnout téměř bezchybné práce, kterou ani nebylo třeba při prezentaci vybrané skupiny doplňovat ostatními skupinami.

V další části hodiny žáci samostatně pracovali s textem v učebnici, kde hledali odpověď na otázku, zda je možné předcházet vzniku nemocí a úrazů. Vzhledem k častému poskytování poučení o bezpečnosti žáků ve škole i pobytu venku žáci snadno vyvodili možnosti prevence úrazů. Daleko většího zamýšlení bylo třeba při hledání možností předcházení nemocí. Zde bylo nutné zařadit několik návodných otázek vyučujícím.

Další dva úkoly už byly zařazeny na další vyučovací hodinu prvouky. Alespoň si žáci zopakováním posledního úkolu o prevenci nemocí znalosti a dovedností lépe zafixovali.

Ukázkou cestovní lékárničky pokračovala výuka. Dětem byla učitelem poskytnuta informace o základním vybavení. Zdůrazněno bylo nebezpečí užití neznámého léku a nedodržování dávkování předepsané na obalu nebo lékařem.

Na závěr hodiny po zopakování důležitých telefonních čísel, které si žáci zapsali do pracovních sešitů, měli možnost si vyzkoušet hraný telefonický rozhovor s oznámením úrazu při dopravní nehodě, požáru. Učitel jejich rozhovory doplňoval, opravoval. Přesto se žáci do této aktivity velmi rádi zapojili.

Člověk a zdraví – čistota a hygiena

Vzhledem k přípravě pomůcek na hodinu prvouky ještě před zvoněním, bylo nutné několika žákům objasňovat už o přestávce důvod nálezu barevné kartičky s písmenkem v pracovním sešitě. Protože však často ve skupinách pracují, dokázali sami odhadnout důvod. Ve třídě na hodinu prvouky bylo přítomno tentokráte 24 žáků, což vyhovovalo rozřídění do 4 skupin.

Hned po zvonění byl žákům zadán problémový úkol s barevnými kartičkami, podle kterých vytvořili stejnobarevné skupiny. Vyhledáním v prostoru třídy dalších volně rozmístěných očíslovaných kartiček s písmenky jejich barvy se podařilo skupinám splnit motivační úkol k objasnění cíle dnešní hodiny. Sestavením pořekadla však úkol nekončil. Skupina měla najít objasnění, které prezentovala před ostatním. Pouze jedna skupina tento úkol vzdala. Zbývajícím se podařilo najít různá znění pro stejnou myšlenku.

Při plnění dalšího úkolu zůstali žáci ve skupinách. Podle zadání sledovali po určitou dobu v naprosté tichosti prezentaci hygienických potřeb a předmětů na interaktivní tabuli. Při sepisování zapamatovaných předmětů ve skupině nebylo třeba ani časového limitu. Žádné skupině nechyběl ani jediný příklad. Bylo tak mnohem snazší pro vyučujícího rozdělit tajně předměty do skupin.

Žáci si ve skupině obrázky předmětů rozdělili, aby si připravili pantomimu, podle které ostatní spolužáci určovali název hygienické potřeby. Děti s nadšením a úspěšně prezentovaly svá připravená pantomimická vystoupení. Vzájemně si své výstupy doplňovaly. V rozhovoru si předávaly informace o tom, k čemu předměty slouží, a jak často je využívají.

V závěru hodiny v řízené diskusi žáci popisovali hygienické činnosti vykonávané během dne. Zde bylo nutné žáky usměrňovat, aby se nepřekřikovali a vzájemně si naslouchali. Základní pravidla si nakonec shrnuli do zásad připravených v učebnici.

Nakonec se ještě jednou vrátili k pořekadlu z úvodu hodiny, aby si pouze potvrdili, že jejich myšlenky a úvahy byly správné.

6. PŘÍPRAVY HODIN PRVOUKY S VYUŽITÍM DRAMATICKÉ VÝCHOVY PRO 2. ROČNÍK

6.1. Zásady zdravého životního stylu – rozmanitost stravy

Téma: Zásady zdravého životního stylu – rozmanitost stravy

Ročník: II.

Počet žáků: 26

Předmět: Prvouka

Časový rozsah: 3 vyučovací hodiny

Místo realizace: taneční sál

Integrace vzdělávacích oblastí: Jazyk a jazyková komunikace, Dramatická výchova

Klíčové kompetence:

- k učení; žák vyhledává a třídí informace, operuje s obecně užívanými termíny, uvádí věci do souvislostí
- k řešení problémů; vyhledává informace vhodné k řešení problému, pracuje samostatně
- komunikativní; naslouchá druhým, zapojuje se do řízené diskuse
- sociální a personální; spolupracuje ve skupině, přispívá k diskusi
- občanské; rozhoduje se v zájmu podpory a ochrany zdraví

Průřezová témata:

- osobnostní a sociální výchova
- enviromentální výchova

Výchovně vzdělávací cíle:

- uplatňuje základní hygienické, režimové a jiné zdravotně preventivní návyky
- využívá elementární znalosti o zásadách zdravé výživy
- projevuje vhodným chováním a činnostmi vztah ke zdraví
- seznámí se se zásadami stolování v restauraci

- orientuje se v jídelním lístku

Cíle dramatické výchovy:

Žák:

- uplatňuje ve hře své nápady a respektuje podněty druhých
- spolupracuje se členy skupiny, prezentuje výsledky skupinové práce před ostatními
- je schopen přijmout a dodržovat dohodnutá pravidla
- rozvíjí fantazii a tvořivost
- seznamuje se se základy sociální komunikace, učí se je používat
- orientuje se v prostoru
- zapojí se do skupinové improvizace
- dokáže hlasem a pohybem vyjadřovat základní emoce

Použité metody a techniky:

- hra na rozeřtání
- komunitní kruh
- prezentace – sestavení jídelníčku
- připravená improvizace – návštěva restaurace

Pomůcky:

- obrázky výživové pyramidy
- kartičky s názvy potravin
- papíry
- fixy, pastelky
- papírové talíře
- ubrusy
- plastové kelímky
- plastové příbory
- ubrousky
- nakreslená jídla

Hra na rozeřtít

Popis činnosti: Stanovíme si pravidlo – pravdivé odpovědi. Učitel vybere jednoho žáka, který bude mít babu. Koho se dotkne, ten mu musí odpovědět na otázku co rád či nerad jí (např. Máš rád rajče? Chutná ti koprová omáčka? Smaží ti maminka hranolky?).

Reflexe: Jak se vám hrálo? Dodržovali jste pravidla? Co jste se o svých spolužácích dozvěděli nového? Jaká otázka nebo odpověď vás zaskočila?

Tato hra navozuje téma a zároveň signalizuje, čeho se následující činnosti budou týkat STRAVOVÁNÍ.

Skupinová práce – práce s obrázkem

Popis činnosti: Tato aktivita slouží jako motivace a výzva. Učitel prezentuje obrázek výživové pyramidy. Položí otázku: „Co je to na obrázku?“ (potravin, jídlo). Po odpovědi učitel rozdává každému žákovi připravené kartičky s názvy potravin. S úkolem rozřdit na 3 skupiny:

- a) potraviny, které bychom měli konzumovat v největším množství
- b) potraviny, které bychom měli konzumovat v přiměřeném množství
- c) potraviny, které bychom měli konzumovat, co nejméně.

Každá skupina si překontroluje zařazené názvy potravin. Po prezentaci vyhodnotí a vyřadí nesprávně zařazené potraviny. Nezařazený žák si vyhledá jinou skupinu potravin.

V další činnosti vyhodnotíme správné zařazení vytvořením shodné pyramidy s původním obrazem, na které je výživová pyramida. U chybně zařazených potravin jsme si objasnili míru důležitosti potravy v našem jídelníčku.

Komunitní kruh

Popis činnosti: „Co si představujete pod pojmem jídelníček?“ Děti volně povídají bez hodnocení a komentáře ostatních. Z této činnosti vyvodíme zásady pravidelnosti ve stravování.

Přestávka

Prezentace – sestavení jídelníčku

Popis činnosti: Úkolem žáků bude sestavení jídelního lístku s obědovým menu. Lístek bude obsahovat: nápoje, polévky, hlavní jídla, přílohy. Na výběr budou vždy 2 možnosti s uvedenými cenami za jídlo a dodržení zásad zdravého stravování. Rozdělíme se do 3 skupin dle losování. V daném čase každý žák vypracuje shodný jídelníček se všemi ostatními ve skupině. Po vytvoření jídelního lístku jeden z každé skupiny prezentuje svůj skupinový jídelní lístek.

Připravená improvizace – návštěva restaurace

Popis činnosti: Předem připravený jídelní lístek využijeme k další aktivitě. Skupiny zůstanou stejné. Zatímco si děti z 1 skupiny chystají scénku s přípravou rekvizit (talíře, skleničky, příbory, ubrus... a výtvarně ztvárněná jídla z hodiny výtvarné výchovy), povídáme si s ostatními na téma, jaké restaurace z okolí znají, které restaurace navštívili, jaké jídlo jim tam chutnalo, co by doporučili ostatním, jak se k nim servírky a číšníci chovali. Skupina č. 2 se vypraví do restaurace a 3 skupina pozoruje chování hostů a personálu. Následují další dvě výměny. V závěrečné reflexi položíme otázky týkající se výběru zdravého jídla v restauraci, obsluhy personálu a chování hostů.

Záměrem je upozornit děti na důležitost zdravé stravy, předat jim základní informace o výživové pyramidě, poskytnout jiný úhel pohledu na jejich běžné stravování a nabídnout cestu lepšího stravování.

6.2. Zásady zdravého životního stylu – žijeme sportem

Téma: Zásady zdravého životního stylu – žijeme sportem

Ročník: II.

Počet žáků: 26

Předmět: Prvouka

Časový rozsah: 2–3 vyučovací hodiny

Místo realizace: taneční sál

Integrace vzdělávacích oblastí: Dramatická výchova, Jazyk a jazyková komunikace

Klíčové kompetence:

- k učení; žák vyhledá a třídí informace, operuje s obecně užívanými termíny, uvádí věci do souvislostí
- k řešení problémů: vyhledává informace vhodné k řešení problému, pracuje samostatně
- komunikativní: naslouchá druhým, zapojuje se do řízené diskuse
- sociální a personální. Spolupracuje ve skupině, přispívá k diskusi
- občanské: rozhoduje se v zájmu podpory a ochrany zdraví

Průřezová témata:

- osobnostní a sociální výchova: rozvoj dobré komunikace a spolupráce
- multikulturní výchova
- enviromentální výchova

Výchovně vzdělávací cíle:

- pozoruje, srovnává proměny v přírodě v daném ročním období
- podílí se na výstavbě vyučovací hodiny, dle možností
- porovnává krajinu v daném ročním období
- aplikuje čísla tísňového volání, posoudí mimořádné události a reaguje na ně
- pracuje s vlastními chybami
- své výroky promýšlí, plynule se vyjadřuje v mezích slušného chování

- cítí odpovědnost za výsledky své práce, z chyb se poučí
- prezentuje své poznatky, myšlenky a nápady

Cíle dramatické výchovy:

Žák:

- vstupuje do různých rolí a v těchto rolích přirozeně a přesvědčivě jedná
- dokáže hlasem a pohybem vyjadřovat základní emoce
- přijímá hru a respektuje pravidla
- zapojí se do skupinové improvizace
- využívá svých dovedností pro verbální i neverbální komunikaci, komunikuje v různých situacích
- osvojuje si různé metody a techniky dramatické výchovy
- rozvíjí fantazii a tvořivost

Použité metody a techniky:

- asociační kruh
- narativní pantomima
- hra na rozehrání
- živé obrazy
- myšlenková mapa
- rámcově připravená improvizace
- učitel v roli
- plakát

Pomůcky:

- čepice
- obrázky zimních sportů
- malé papírky
- psací potřeby
- balicí papír
- fixy
- čtyři nedokončené příběhy na kartách

Motivační rozhovor – asociační kruh

Popis činnosti: Děti si s učitelem sednou do kruhu a budou si posílat čepici. Kdo bude mít v ruce čepici řekne: „Když se vysloví slovo zima, vybavíme si...“. Děti po jednom sdělují, co si vybaví pod tímto slovem. Po vystřídání všech dětí, společně shrneme vše, co bylo řečeno.

Hra na rozehrání – narativní pantomima

Popis činnosti: Děti budou chodit po tanečním sále, nemluví a pantomimicky předvedou to, co učitel říká. Učitel: „Chystáme se jít ven sáňkovat a užívat si krásné zimní přírody. Co si musíme obléknout? Vezmeme si nátělník, teplé podkolenky nebo punčocháče, svetr, sportovní kalhoty. Nesmíme zapomenout na teplou bundu, boty do sněhu, čepici, šálu a rukavice. Vyjdeme před dům a zdravíme své kamarády, které už před domem na kopci sáňkují a užívají si zimních radovánek. Vezmeme si sánky nebo boby a táhneme je za sebou. Všude kolem je spousta čerstvého sněhu, brodíme se v něm po kolena, až padáme na zem. Využijeme toho, že ležíme a vytváříme svým tělem otisky andělíčků v krásně nadýchaném sněhu.“

Živé obrazy

Popis činnosti: Učitel položí na zem čtyři obrázky sportů (lyžování, hokej, sáňkování, bruslení). Každý žák si vybere sport, který ho nejvíce zaujal nebo se mu věnuje či do budoucna by chtěl dělat. Tímto výběrem vzniknou čtyři skupiny. V nově vzniklé skupině si každý jedinec rozmyslí, jakým způsobem předvede daný sport prostřednictvím živého obrazu. Na smluvený signál (cinknutí trianglem) rozehraje jedna skupina živý obraz a na „štronzo“ ukázkou ukončí. Ostatní skupiny budou hádat předváděný sport, který je na kartě. Všechny skupiny se postupně vystřídají. Vyhodnotíme rozehrané živé obrazy a hlavně si společně sdělíme, jak je pro nás pro všechny pohyb důležitý, proč sportujeme a co nám dává.

Myšlenková mapa

Popis činnosti: Napíšeme na balicí papír slovo „POHYB“. Úkolem bude vymyslet, proč se pohybujeme, jak nás pohyb ovlivňuje, co nám dává. Všechna slova si zapíšeme. Nakonec jeden žák přečte vše, co jsme vymysleli a konstatujeme význam pohybu pro zdraví člověka.

Přestávka

Rámcově připravená improvizace

Popis činnosti: Rozdělení skupin zůstane stejné. Úkolem bude, domyslet a zdramatizovat příběh. Každá skupina si vylosuje předem připravený začátek příběhu, který dokončí a krátce zahraje. V každé skupině bude vypravěč, 2–3 dětské postavy a zbývající role případnou osobám, které vyplnou z příběhu.

1. PŘÍBĚH: Dvě kamarádky Petra a Jana se ve škole domluvily, že půjdou sáňkovat na svah za domem. Odpoledne se sešly před vchodem a vyrazily na radovánky. Jezdilo se jim pěkně, a tak se rozhodly, že budou závodit. Smyslem závodu bylo dojet, co nejdále. Vše by proběhlo bez problémů, jen kdyby svah nekončil příkopem a silnicí.

2. PŘÍBĚH: Loňského roku se naše třída 7. C zúčastnila lyžařského výcviku v Jizerských horách. Podle výkonnosti jsme byli rozděleni do tří družstev. Druhé a třetí družstvo lyžovalo na mírném svahu za chatou a první na sjezdovce, která byla obklopena hustým lesem. Po obou stranách sjezdovky byly výstražné cedule se zákazem vjezdu do tohoto lesa. Avšak dva žáci z prvního družstva zákaz nerespektovali a do lesa vjeli.

3. PŘÍBĚH: Po dlouhých mrazech se rtuť na teploměru posouvala k nule a zamrzlý rybník už nebyl moc bezpečný na bruslení. Honzík a Jarda se dohodli, že si ještě naposled půjdou zabruslit na místní rybník za lesem. Obuli si brusle, vzali hokejky a vyrazili na led. Projížděli se u kraje rybníka a náhle se ozvalo křupnutí v ledu.

4. PŘÍBĚH: Jednou z největších radovánek v zimě je koulování. Zážitek hlavně pro chlapce je trefovat se do děvčat sněhovými koulemi. Ne vždy je sníh sypký a měkký, a tak se při větších mrazech stávají koule ledovými. Je to pěkná zábava pro všechny, dokud se něco nepříhoda.

Role odborníka – učitel v roli

Popis činnosti: Učitel v roli odborníka (pracovníka horské služby) bude zodpovídat na otázky žáků směřující na odhalení profese. Děti kladou otázky zaměřené na činnosti, prostředí a pomůcky nezbytné k výkonu práce dané osoby. Děti upozorníme na pravidla komunikace (nepřekřikujeme se, mluví vždy jen jeden). Po odhalení odborníka seznámíme žáky s činností pracovníka horské služby a se zásadami bezpečného pobytu na horách.

Plakát

Popis činnosti: Po předchozí činnosti vytvoříme plakát na libovolnou sportovní akci. Rozdělíme se do pěti libovolných skupin. V časovém limitu 15 minut předvede každá skupina své dílo. Na závěr si vzájemně plakáty skupiny ohodnotí.

6.3. Reflexe hodin prvouky s využitím dramatické výchovy ve 2. ročníku

Reflexe dramatického celku: Zásady zdravého životního stylu – rozmanitost stravy

Při realizaci hodiny bylo přítomno 26 žáků druhého ročníku. Ještě než začalo vyučování, oznámila jsem dětem, že na výuku se dnes přesuneme do hudebního sálu. Některým dětem začalo být jasné, že to nebude klasické vyučování, ale něco jiného. S sebou si měly vzít penál, pastelky a pití. Než jsme vstoupili do taneční sálu, upřesnili jsme si pravidla o chování a pohybu po sále, jelikož jsou zde židle, aby se náhodou nezranili. Každý si odložil své věci pod židli, posadili se a poslouchali, co se bude dělat.

Hodinu jsme začali hrou na rozehrátí, kde jsme si ujasnili, jak budeme hrát. Uvedla jsem hru s příslušnou motivací týkající se jídla. Stanovili jsme si pravidlo – pravdivé odpovědi. Trochu jsem chtěla navodit každodenní situaci, bez které bychom nemohli existovat, což je stravování. Jídlo je pro nás všechny důležité. Každý má rád něco jiného. Smyslem hry bylo, dozvědět se o svých spolužácích, co mají nejraději a co naopak nemají. Po ukončení hry jsme si sedli a společně reflektovali hru. Děti se samy začaly hlásit a říkaly, co se o ostatních dozvěděly. Shrnuli jsme to, do závěru: mají rádi těstoviny. Někteří překvapili tím, že mají rádi olivy, ale těch bylo méně. Většina nemá ráda mořské plody. Nejvíce se podivili nad tím, že 3 žáci rádi konzumují sushi. Touto hrou jsme navodili dnešní téma „STRAVOVÁNÍ“.

Po zařazení do jednotlivých skupin jsme si udělali společnou prezentaci každé skupiny. Ostatní žáci ve skupinách hodnotili, zda potraviny umístili do správné skupiny. V této aktivitě jsme vyhodnocovali správné zařazení potravin ve výživové pyramidě, která potravina je nejvhodnější a naopak.

Na další úkol si děti sedly na židle a volně jsme si povídali na téma: „jídelníček“. Sdělovali jsme si, co to jídelníček je, jak by měl vypadat, co všechno obsahuje. Také jsme vyvodili zásady pravidelnosti ve stravování.

Následovala přestávka.

Další činnost byla odpočinková. Žáci se rozdělili do 3 skupin losováním. Úkolem bylo sestavení zdravého jídelního lístku s obědovým menu. Všichni ve skupině se dohodli na jednotném jídelníčku a potom ho napsali. Každá skupina si své obědové menu prezentovala. Jídelníčky se povedly i graficky.

Poslední aktivita byla nejnáročnější na přípravu, Nejprve jsme na stůl v rohu připravili jídla, která si děti v hodině výtvarné výchovy nakreslily (brambory, rýže, rybu, maso, zeleninu atd.). Vedle jsme nachystali plastové nádoby, příbory, kelímky a ubrousky. Důležitý byl stůl a židle jako v restauraci. Po této přípravě jsme skupiny nechaly stejné jako v předchozí činnosti. Všechny skupiny si zkusily různé role – servírky a číšníci, hosty v restauraci a kritiky (pozorovatelé akce). Při reflexi jsme probírali správný výběr zdravého jídla, což žáci vyhodnotili kladně. I v restauraci se dá stravovat zdravě a chutně. K obsluze měli největší kritiku. V obhajobě žáků zaznělo, že se to těžko dalo stíhat obsluhovat více lidí najednou a také uznali, že je to velmi náročné povolání. Shodli se, že pro skupinu pozorovatelů to bylo nejjednodušší.

V závěrečné reflexi jsme shrnuli důležitost kvalitní stravy a pravidelnost.

Reflexe dramatického celku: Žijeme sportem

V hodině prvouky v druhém ročníku jsem žákům oznámila, že příští výuka bude probíhat netradičním způsobem. Při realizaci této hodiny bylo přítomno 24 žáků. Přesunuli jsme se do tanečního sálu. Děti si sebou vzali psací potřeby a pití. Hned na začátku jsme si z důvodu bezpečnosti stanovili jasná pravidla o chování a pohybu v místnosti.

Hodinu jsme zahájili motivačním rozhovorem v kruhu, kde jsme si posílali čepici. Každý z žáků říkal, co si vybaví pod slovem zima. Úkolu se děti zhostily bez problému. Navodili jsme tímto téma dnešní hodiny „ZIMNÍ SPORTY“.

Po klidné části následovala hra na rozehrání. Žáci se volně pohybovali po sále a já jsem jim říkala, co mají dělat, a oni tuto činnost předváděli. Ve hře se žáci uvolnili, bavilo je brodit se hlubokým sněhem, padali na zem. Nejvíce jim dělalo radost tvořit andělíčky ve sněhu.

V následující hře jsem položila kartičky s obrázky zimních sportů. Každý si vybral jeden sport. Tímto výběrem vznikly 4 skupiny. Tato aktivita byla velmi zdařilá. Děti s nadšením vytvářely živé obrazy.

Po této hře následovala přestávka.

Po tvorbě myšlenkové mapy žáci úspěšně doplnili výrazy o významu pohybu pro jejich život.

Z klidné činnosti jsme se přesunuli do předem připravené improvizace. Každá skupina si vylosovala předem připravený začátek příběhu a rozdělili si role. Tyto připravené improvizace se všem skupinám povedly. Překvapilo mě, jakým zodpovědným způsobem příběhy domysleli. Pro tuto aktivitu je potřeba delší časový prostor. Nám se tato část více protáhla, než bylo plánované.

Ve hře „učitel v roli“ se dětem podařilo tvořit otázky, na základě kterých se jim podařilo v krátkém čase odhalit profese. Otázky od dětí byly stručné a výstižné. Vysvětlili jsme si, co přesně dělá pracovník horské služby, a zopakovali jsme si zásady bezpečného pobytu na horách.

Posledním úkolem bylo vytvoření plakátu na pořádání sportovní akce. Žákům bylo nutné dopředu zdůraznit, které důležité informace musí plakát obsahovat. Někteří žáci už měli

vlastní zkušenosti s tvorbou plakátu. Jejich návrhy potom byly mnohem přesnější a zajímavější.

6.4. Dotazník pro žáky 2. ročníku

Název ZŠ: ZŠ Juventa, Milovice

Autor dotazníku: Jana Volejníková

Cíl dotazníku: Je výuka prvouky s využití metod a technik dramatické výchovy pro žáky zapamatovatelnější než při klasické výuce?

Doplňte nebo zakroužkujte vámi vybranou odpověď

1) Zaznamenal (a) jsi něco jiného (nového) při výuce učiva v posledních dvou hodinách prvouky?

a) ANO

b) NE

2) Co bylo v těchto dvou hodinách nového?

3) Baví tě tyto nové činnosti?

a) ANO

b) NE

Pokud ANO, co tě baví nejvíce?

4) Vstupuješ rád (a) do jednotlivých rolí a proč?

a) ANO

b) NE

Pokud ANO, proč?

Pokud NE, proč?

5) Jak na tebe působil učitel (ka), když vstupoval (a) v roli? Zakroužkuj více odpovědí.

- a) byl (a) zábavný(á)
 - b) byl(a) vtipný(á)
 - c) byl(a) zajímavý(á)
 - d) choval(a) se stejně jako v běžných hodinách
 - e) byl(a) nudný(á)
 - f) jiné možnosti:
-

6) Chyběly by ti příště dělat nějaké činnosti, které jsme dělali v posledních hodinách?

- a) ANO
- b) NE

Pokud ANO, které?

7) Ohodnoť vybarvením tyto vyučovací hodiny o:

- a) O nemoci a úrazu ☺ ☹
- b) O hygieně a čistotě ☺ ☹
- c) O zásadách zdravého životního stylu ☺ ☹
- d) Žijeme sportem ☺ ☹

7. PŘÍPRAVY KLASICKÝCH HODIN PRVOUKY PRO 3. ROČNÍK

7.1. Člověk a čas – orientace v čase

Téma: Člověk a čas – orientace v čase

Ročník: III.

Počet žáků: 26

Předmět: Prvouka

Časový rozsah: 1 vyučovací hodina

Místo realizace: školní třída

Integrace vzdělávacích oblastí: Jazyk a jazyková komunikace

Klíčové kompetence

- k učení; žák vyhledává a třídí informace, operuje s obecně užívanými termíny, uvádí věci do souvislosti
- k řešení problémů; vyhledává informace vhodné k řešení problému, pracuje samostatně
- komunikativní; naslouchá druhým, zapojuje se do řízené diskuse
- sociální a personální; spolupracuje ve skupině, přispívá k diskusi
- pracovní; dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti

Průřezová témata

- osobnostní a sociální výchova
- výchova demokratického občana

Očekávané výstupy

- utváří si pracovní návyky v týmové činnosti
- zvládá běžná pravidla mezilidské komunikace
- rozšiřuje si slovní zásobu v osvojovaném tématu
- seznamuje se s časovou osou a zvládá orientaci na ní
- dokáže vyjmenovat jednotlivé časové údaje
- pozná měřidla času a ví, k čemu se využívají

- zná jednotky času a dokáže s nimi pracovat

Osnova hodiny

- popis obrázku na téma: Lidé a čas
- časová osa a orientace na ní
- členění času a časové údaje
- měřidla času
- jednotky času
- měření času

Zvolené metody a formy práce

- popis a vyprávění
- pracovní list
- práce ve dvojicích
- práce ve skupině
- rozhovor
- diskuse

Pomůcky

- obrázek na interaktivní tabuli – lidé v čase a měřidla času
- pracovní listy
- stopky

Popis obrázku na téma: Lidé a čas

Žákům jsou na interaktivní tabuli promítnuty obrázky lidí v různých časových obdobích (pravěk, starověk, středověk, novověk, budoucnost). Jejich úkolem je popsat rozdíly mezi jednotlivými obrázky a pokusit se je přiřadit do následujících skupin – minulost, přítomnost, budoucnost.

Časová osa

Žáci se rozdělí do skupin po třech. V rámci skupiny si budou vyprávět, co dělali včera, co dělají teď a co budou dělat zítra. Po této aktivitě jim učitel rozdá pracovní listy, na kterých je zakreslena časová osa. Jediným údajem na ose je dnešní datum umístěné uprostřed osy. Každé z dětí vyznačí na ose libovolný údaj v minulosti a také v budoucnosti. Na časovou osu

vyznačenou na tabuli pak zástupce každé skupiny vyznačí alespoň jeden z údajů, který si zaznamenali na pracovní list.

Členění času – časové údaje

Při této činnosti budou žáci na pracovním listě ve čtyřsměrce vyznačovat názvy jednotlivých časových úseků. Učitel poté děti navede k otázce. K čemu lidé potřebují čas? Společně s dětmi vyvodí odpovědi – k orientaci, k potřebě porovnat se mezi sebou...

Měřidla času a jednotky času

Děti v této aktivitě vycházejí z vlastní zkušenosti. Pojmenovávají jednotlivá měřidla času, která již znají. Učitel učivo rozšíří i o měřidla, která již lidé nepoužívají, jelikož nejsou tak přesná, jako současná měřidla (sluneční hodiny, vodní, zvonkové...). Současně jednotlivá měřidla vidí na interaktivní tabuli. Na závěr této aktivity třída vyvodí jednotky času (1 hod, 1 min, 1 s).

Měření času

Učitel pomocí měřidla – stopky změří žákům v časovém úseku 1 minuta počet dřepů.

7.2. Člověk a čas – etapy života

Téma: Člověk a čas – etapy života

Ročník: III.

Počet žáků: 26

Předmět: Prvouka

Časový rozsah: 1 vyučovací hodina

Místo realizace: školní třída

Integrace vzdělávacích oblastí: Jazyk a jazyková komunikace

Klíčové komunikace

- k učení; žák vyhledává a třídí informace, operuje s obecně užívanými termíny, uvádí věci do souvislostí
- k řešení problémů; vyhledává informace vhodné k řešení problému, pracuje samostatně
- komunikativní; naslouchá druhým, zapojuje se do řízené diskuse
- sociální a personální; spolupracuje ve skupině, přispívá k diskusi
- pracovní, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti

Průřezová témata

- osobnostní a sociální výchova
- výchova demokratického občana

Očekávané výstupy

- rozvíjí hodnoty spolupráce a pomoci
- přispívá a uvědomuje si mravní rozměry různých způsobů lidského chování
- motivuje k ohleduplnosti a ochotě pomáhat starším
- utváří si pracovní návyky v týmové činnosti
- zvládá běžná pravidla mezilidské komunikace
- orientuje se na časové ose a chápe časové souvislosti v životě
- akceptuje časové potřeby vlastní, ale i druhých v rodině i ve škole

Osnova hodiny

- řazení obrázků – etap života
- vyvození a přiřazení názvů etap
- práce s domácí přípravou – fotky dětí a rodiny
- časová osa vývojových etap
- práce s učebnicí

Zvolené metody a formy práce

- popis a vyprávění
- práce ve skupinách
- prezentace skupinové práce
- pracovní list
- využití domácí přípravy
- práce s učebnicí
- rozhovor
- diskuse

Pomůcky

- příprava na interaktivní tabuli
- kartičky s názvy etap života
- vlastní fotky jednotlivých členů rodiny
- pracovní list
- učebnice

Řazení obrázků – etapy života

Žákům jsou promítnuty na interaktivní tabuli obrázky postav, které popisují a společně si o nich povídají. V řízeném rozhovoru vedeme žáky k hledání věkových odlišností. Jejich úkolem je seřadit obrázky vývojových etap do časové přímky (dětství, dospívání, dospělost, stáří).

Vyvození a přiřazení názvů etap

Žáci se rozdělí do skupin po třech. Každá skupina dostane jednu kartičku s názvem vývojové etapy. Skupiny jednotlivě přicházejí k tabuli a najdou vhodný obrázek ke svému

názvu a společně ho zdůvodňují. Tímto způsobem se žáci postupně seznamují se všemi vývojovými etapami života.

Práce s domácí přípravou – fotky dětí a rodiny

Při této činnosti se žáci rozdělí do třech skupin po osmi. V kruhu si povídají a vzájemně si ukazují fotky z dětství. Úkolem každé skupiny je zařadit fotky k jednotlivým etapám. Svou přípravu budou prezentovat před ostatními spolužáky u tabule. V případě chybějící fotky, sdělí ostatním, že pro tuto etapu života jejich skupina nemá fotku.

Časová osa vývojových etap (dětství, dospívání, dospělost, stáří)

Žáci dostanou pracovní list, na kterém je přímka s vyznačenými osmi body. Učitel dle návrhu žáků na základě fotografií přiřazuje k jednotlivým bodům na časové přímce VĚK. Děti vytváří stejnou časovou přímku na pracovním listě. Barevně vyznačí a pojmenují úseky na přímce etap života (dětství, dospívání, dospělost, stáří).

Práce s učebnicí

V učebnici str. 64 si společně přečteme kapitolu Růst a vývoj člověka a zodpovíme případné dotazy žákům.

7.3. Reflexe klasických hodin prvouky ve 3. ročníku

Reflexe tematického celku: Člověk a čas – orientace v čase

Dětem jsem promítla na interaktivní tabuli obrázky lidí v různých časových obdobích. Obrázky byly popsány – pravěk, starověk, středověk, novověk a budoucnost. Společně jsme popisovali jednotlivé obrázky a vyvozovali rozdíly mezi nimi. Po tomto popisování jsme ještě přiřadili následující širší skupiny – minulost, přítomnost a budoucnost. Tento úkol dětem nedělal problém, všichni se hlásili a byli schopni tyto 3 skupiny zařadit k daným promítaným obrázkům.

U činnosti s časovou osou se děti rozdělily do skupin po třech. Ve skupinách si vyprávěly, co dělaly včera, co dělají teď a co budou dělat zítra. Chodila jsem mezi všemi skupinami a poslouchala jsem, co si vyprávěly. V některých skupinách komunikace vážla, ale většinou to bylo u dětí, které se také v hodinách neprojeví. U ostatních skupin nebyl problém si říkat, co dělali. Po tomto vyprávění dostal každý žák pracovní list a na číselné ose měl zaznamenat libovolný údaj, který chtěl. Následně si mezi sebou sdělili, co zaznamenali a vybrali jeden údaj ve skupině, který zaznamenali na naší časové ose na tabuli. Zaznamenané údaje si společně přečetli a vyvodili závěr. Většinou to byly data narození, nebo kdy byli na výletě a jeden údaj byl o nálezů peněz. V jedné skupině se dokonce nebyli schopni dohodnout, jaký údaj zaznamenají. Trochu jsem jim pomohla situaci vyřešit a vše dobře dopadlo. Činnost byla zajímavá a myslím, že jsme se dozvěděli, co dělají ve svém volném čase.

Na stejném pracovním listě měli žáci ještě jeden úkol. Na ten se přesunuli do lavice, aby se jim dobře vyznačovali časové úseky. Nebylo to těžké, i slabší žáci to zvládli rychle a bezchybně. Společně jsme vyvodili, k čemu všemu potřebujeme čas.

V další aktivitě jsme vycházeli z toho, co děti už znají a ví. Jmenovali několik druhů hodin. Promítli jsme si je na interaktivní tabuli nebo ukázali ve skutečnosti. Na závěr jsme zopakovali jednotky času.

Nejzábavnější byla poslední činnost, jelikož to byl pohyb spojený se soutěží. Žáci si udělali dvojice a vzájemně si počítali dřepy během časového úseku jedné minuty. Tabulku se jmény žáků jsem napsala na tabuli, všechny údaje jsme si zaznamenali a vyhodnotili nejlepšího sportovce.

Reflexe tematického celku: Člověk a čas – etapy života

Na začátku jsem dětem na interaktivní tabuli promítla obrázky postav, které jsme společně popisovali a povídali si o nich. Sami zjišťovali odlišnosti mezi obrázky a potom je řadili do časové přímky vývojových etap (dětství, dospívání, dospělost a stáří). Úkol nebyl složitý, dokonce i méně průbojní žáci byli aktivní.

V další aktivitě se žáci rozdělili do třech skupin. Každá skupina dostala kartičku s názvem vývojové etapy. Tu přiřadili k vhodnému obrázku na tabuli a společně ho zdůvodnili. Postupně se všechny skupiny u tabule vystřídaly a seznámily se všemi vývojovými etapami života. Každou vývojovou etapu jsme si ještě podrobně popsali a zodpověděli případné otázky.

Při prohlížení fotek z dětství, které si žáci přinesli z domova, se rozdělili do třech skupin. Řadili fotky k jednotlivým etapám a prezentovali ostatním spolužákům u tabule. Když jim chyběla fotka u některé etapy, sdělili to spolužákům. Tato prezentace s fotkami dětí byla hodně zajímavá, protože všichni si zavzpomínali na dětství a dobu, kdy byli ještě miminka.

Na pracovním listě, který měl každý žák, byla přímka s vyznačenými osmi body. Po dohodě s žáky jsem na tabuli na číselné ose připisovala k jednotlivým bodům věk. I na svou časovou přímku si děti vyznačily a pojmenovaly etapy života. Děti pracovaly v lavici a pečlivě vyznačovaly určený věk.

Posledním úkolem byla práce s učebnicí. Společně jsme si přečetli kapitolu o růstu a vývoji člověka a odpovídali jsme na případné dotazy žáků.

8. PŘÍPRAVY HODIN PRVOUKY S VYUŽITÍM DRAMATICKÉ VÝCHOVY PRO 3. ROČNÍK

8.1. Rodina a příbuzenské vztahy

Téma: Rodina a příbuzenské vztahy

Ročník: III.

Počet žáků: 26

Předmět: Prvouka

Časový rozsah: 3 vyučovací hodiny

Místo realizace: taneční sál

Integrace vzdělávacích oblastí: Dramatická výchova, Výtvarná výchova, Jazyk a jazyková komunikace

Klíčové kompetence:

- k učení; žák vyhledá a třídí informace, operuje s obecně užívanými termíny, uvádí věci do souvislostí
- k řešení problémů; vyhledává informace vhodné k řešení problému, pracuje samostatně
- komunikativní; naslouchá druhým, zapojuje se do řízené diskuse
- sociální a personální; spolupracuje ve skupině, přispívá k diskusi
- pracovní; důsledně dodržuje vymezená pravidla, ujasňuje si představu o reálné podobě budoucího povolání a volbě dalšího studia

Průřezová témata:

- osobnostní a sociální výchova
- výchova demokratického občana
- multikulturní výchova

Výchovně vzdělávací cíle:

- utváří pracovní návyky v týmové činnosti
- zvládá běžná pravidla mezilidské komunikace

- rozšiřuje si slovní zásobu v osvojovaném tématu
- Rozvíjí spolupráci při řešení problémových úloh
- Prohlubuje schopnost aktivního naslouchání a spravedlivého posuzování
- chápe organizaci života v rodině
- uvědomuje si význam a podstatu tolerance, pomoci a solidarity mezi lidmi
- poznává, jak se život vyvíjí a jakým změnám podléhá
- získává a zkoumá informace z dostupných zdrojů
- užívá a kombinuje prvky vizuálně obrazného vyjádření ve vztahu k celku – v plošném vyjádření linie a barevné plochy

Cíle dramatické výchovy:

Žák:

- vstupuje do různých rolí a v těchto rolích přirozeně a přesvědčivě jedná
- je schopen přijmout a dodržovat dohodnutá pravidla
- dokáže hlasem a pohybem vyjadřovat základní emoce
- rozlišuje mezi fikcí a realitou
- rozvíjí improvizovanou hru
- se zapojí do skupinové improvizace
- reflektuje svůj zážitek z dramatického díla
- rozvíjí fantazii a tvořivost

Použité techniky a metody:

- komunikační kruh
- rozhovor – zvuková inspirace, fotografie
- prezentace
- narativní pantomima s kostýmním znakem
- živý obraz s kostýmním znakem
- nepřipravená improvizace s tajným úkolem

Pomůcky:

- nahrávka k poslechu
- svatební fotografie

- papírové karty
- barevné papírky
- oblečení – kostýmní znak

Komunikační kruh – poslech, motivační rozhovor

Popis činnosti: Učitel si připraví nahrávku Svatebního pochodu k poslechu a svatební fotografii. Po poslechu skladby žákům položí otázku: „Jakou lidskou situaci může podle vašeho názoru vyjadřovat tato hudební skladba?“ Po úvodním povídání předloží učitel ještě svatební fotografii, kterou doplní ještě další otázkou: „Kdo jsou lidé na této fotografii? V jakém jsou vztahu? Proběhne volný rozhovor na téma „svatba“. Žáky učitel vede řízeným rozhovorem ke zjištění přímých účastníků (příbuzných) této významné rodinné události. Využívá vlastních zkušeností a zážitků dětí. Vede žáky k pojmenování účastníků na základě příbuzenských vztahů.

Prezentace

Popis činnost: Děti se rozdělí do 3 skupin po devíti. Každá skupina si vezme prázdné kartičky, na které budou společně doplňovat členy široké rodiny. Čitelně je velkým písmem napíší a společně vyberou nejdůležitější účastníky svatebního obřadu. Ženich, nevěsta, svědkové (plnoletá osoba), sourozenci, matka, otec... Poté si rozdělí role mezi sebe. Společně si sdělíme, kdo všechno může zastávat roli svědka.

Narativní pantomima s kostýmním znakem

Popis činnosti: Skupiny zůstanou stejné jako v předchozí činnosti a svou postavu doplní kostýmním znakem (kytice, závoj, klobouk, motýlek, kravata, čelenka, myrta...). Zdramatizujeme svatební obřad s dodržováním správné etikety. Podle doprovodného slova učitele, žáci doprovází pohybem řeč učitele.

Učitel: „V čele průvodu po levici přichází ženich v doprovodu matky a postaví se před oddávajícího úředníka. Za nimi následuje druhá dvojice: ženichův otec a po pravici nevěstina matka. Třetí dvojice jde svědek ženicha a nevěsty. Následují družičky (s mláďenci, nebo možno i bez mláďenců). V poslední dvojici jde po levici otec nevěsty a nevěsta. Ostatní svatebčané se posadí na svá místa v obřadní síni. Na obřadním místě zůstane stát ženich a jeho matka si odchází sednout. Druhý pár se usadí a svědci zůstanou stát hned za ženichem. Družičky též mohou usednout. Otec nevěstu přenechá po pravici ženicha a jde si sednout“.

Učitel seznámil žáky s tradičním svatebním obřadem.

Živý obraz, kostýmní znak

Popis činnosti: Po předcházejícím svatebním průvodu vytvoříme pomocí živého obrazu „svatební fotografii“, zahrnující členy rodiny správně řazené na fotografii podle role. Učitel objasní žákům, že součástí fotografie je mnoho dalších užších rodinných seskupení, protože i když máme jedno jméno, v rodině jsme několika různými osobami. Čím větší je rodina, tím více příbuzenskými vztahy je propletena. Vytvořený seznam z činnosti graficko-písemné, roztřídíme na ženské a mužské role. Každý si vylosuje – červené jsou role ženské a budou losovat dívky, modré jsou role mužské a losují chlapci. Mohou si vybrat ke své roli kostýmní znak. Potupně vytvoří seskupení na svatební fotografii.

Nepřipravená improvizace s tajným úkolem

Popis činnosti: Čas letí jako voda a naše nová rodina se rozrostla. Do rodiny přibyli 2 děti. Úkolem bude krátkou připravenou improvizací zahrát rodinu v běžné situaci, v které se ocitnou díky svým potomkům. Zahrajeme si 4 situace s tajným úkolem. Každá skupina bude mít jiný tajný úkol a musí sehrát reakci a řízení dané situace.

1. Situace: Rodina – táta, máma, syn, dcera a děda

Tajný úkol – Dcera potřebuje od rodičů omluvenku. Přijde ji pomoci její nejlepší kamarádka, která ji přiměla jít za školu.

2. Situace: Rodina – táta, máma, dcera, syn, děda, babička.

Tajný úkol – Syn dostal špatnou známku z matematiky a potřebuje podepsat žákovskou knížku.

3. Situace: Rodina – táta, máma, syn, syn, babička.

Tajný úkol – Starší syn přinese zprávu od paní učitelky, že se mají rodiče dostavit do školy.

4. Situace. Rodina – táta, máma, dcera, dcera, syn.

Tajný úkol – Mladší dceři ukradli ve škole telefon a kamarád/ka s ní přijde domů oznámit to rodičům (bála se jít domů).

8.2. Příroda

Téma: Příroda – jarní příroda

Ročník: III.

Počet žáků: 26

Předmět: Prvouka

Časový rozsah: 3 vyučovací hodiny

Místo realizace: taneční sál

Integrace vzdělávacích oblastí: Dramatická výchova, Jazyk a jazyková komunikace

Klíčové kompetence:

- k učení; žák vyhledá a třídí informace, operuje s obecně užívanými termíny, uvádí věci do souvislostí
- komunikativní; naslouchá druhým, zapojuje se do řízené diskuse
- sociální a personální; spolupracuje ve skupině, přispívá k diskusi

Průřezová témata:

- osobnostní a sociální výchova
- výchova demokratického občana
- enviromentální výchova

Výchovně vzdělávací cíle:

- využívá získané vědomosti a dovednosti
- rozpoznává rostliny
- vytváří si základy pro spolupráci ve skupině
- prezentuje práci skupiny před spolužáky
- sleduje prezentaci ostatních
- učí se používat vlastní tělo
- procvičí si dovednost spolupráce ve dvojici
- utváří si ohleduplný vztah k přírodě

Cíle dramatické výchovy:

Žák:

- dokáže hlasem a pohybem vyjadřovat základní emoce
- zapojí se do skupinové improvizace
- orientuje se v prostoru
- rozvíjí fantazii a tvořivost
- spolupracuje ve skupině, tvoří společně prezentaci
- učí se používat své vlastní tělo a hlas, vědomě je zapojovat do komunikačního procesu
- je schopen přijmout a dodržovat dohodnutá pravidla
- uplatňuje své osobní a jedinečné schopnosti a dovednosti v procesu skupinové práce
- spolupracuje ve skupině

Použité techniky a metody:

- hra na rozehrání
- mimické vyjadřování nálad
- narativní pantomima
- zrcadlení
- prezentace
- připravená improvizace

Pomůcky:

- obrázky rostlin
- encyklopedie
- Orffovy nástroje

Hra na rozehrání

Popis činnosti: Nejdříve si tuto hru žáci vyzkoušejí v pomalejším tempu – tedy v chůzi. Vytvoří si dvojice a spojí se tak, že vztyčí ruce a opřou se o sebe dlaněmi. Postaví jarní bránu, kterou k nám proklouzne jaro. Pomalu se začnou pohybovat po sále, přičemž se nesmí dlaněmi od sebe oddálit. Hru obměňujeme tak, že se dotýkáme ukazováčky, palci, hřbety

rukou apod. Později tempo zrychlujeme, a nakonec si hru mohou zahrát jako honičku s jednoduchým vyřazovacím pravidlem.

Mimické vyjadřování nálad

Popis činnosti: Děti se budou volně pohybovat po prostoru. V tanečním sále jsou volně položené obrázky rostlin. Úkolem bude prohlédnout si, co je na obrázcích, poslouchat přitom hudbu. Po poslechu zaujmou takovou polohu, která jim bude příjemná. Sdělí si, kam je hudba přenesla, kde se asi ocitli, vyjádří pocity a představy. Kdo nebude chtít mluvit, respektujeme to. Tímto jsme si prozradili prostředí pro dnešní činnost.

Narativní pantomima – co se dá dělat na louce

Popis činnosti: Učitel jako první popisuje činnost, kterou můžeme dělat na louce plné květin.

„Pozor, roste tu chráněná květina, obejděte ji.“

„Přivoň si ke květině, nádherně voní.“

„Přeskoč tamtu kytku.“

Úkolem bude vymýšlet další podobné úkoly pro ostatní a oni je budou plnit. Vše se bude pantomimicky předvádět.

Zrcadlení – růst květin

Popis činnosti: Úkolem bude vzájemná pohybová souhra hráčů. Vytvořením dvojic naproti sobě, utvoříme dvě řady. Nejprve bude předvádět jedna řada žáků to, co budou mít napsané na kartičce. Ti druzí, kteří budou stát naproti, budou zrcadlově předvádět to, co uvidí. Potom dostanou kartičky žáci v druhé řadě a role si vymění.

Úkoly pro 1. řadu

– prší déšť

– slunce šimrá semínko

– fouká silný vítr

– housenka si ukousla lístek

Úkoly pro 2. řadu

– jsem semínko

– semínko vystrkuje kořeny

– roste mi lístek

– už jsem vykvetla

Skupinová práce s encyklopedií

Popis činnosti: Uspořádáme malou výstavu květin na obrázcích. Rozdělíme se do pěti skupin. Každá skupina obdrží 5 názvů květin a společně vyhledá správný obrázek v encyklopedii a doplní název k vystavené rostlině. Až všechny skupiny splní zadaný úkol, společně si projdeme výstavku a provedeme kontrolu názvu vystavených exponátů.

Prezentace květin

Popis činnosti: Pro lepší orientaci na výstavě si roztřídíme rostliny do třech oddílů s názvy: CHRÁNĚNÉ, LÉČIVÉ a JEDOVATÉ. Každý z vás si vezme jeden výstavní exponát a přenesení do správného oddílu. Během zařazování rostlin provádí učitel průběžnou kontrolu. Žáci se svým obrázkem rostliny zůstanou v daném prostoru. Nově vzniklá skupina se dohodne na jedné vybrané květině, o které získá co nejvíce informací z řad svých kamarádů ve skupině, nebo i z encyklopedie. Získané informace si mezi sebou rozdělí k prezentaci. Úkolem ostatních bude uhodnout popsanou rostlinu.

Seznam květin: Leknín, bledule, sněženka, hořec, koniklec, pomněnka, chrpa, stulík, kopřiva, smetanka lékařská, sedmikráska, jitrocel, přeslička, kopretina, heřmánek, mateřídouška, vraní oko, konvalinka, rulík zlomocný, lýkovec jedovatý, ocún, pryskyřník prudký, sasanka.

Připravená improvizace – sluch

Popis činnosti: Žáci se rozdělí na tři menší skupiny. Každá skupina si najde své místo v prostoru třídy tak, aby se vzájemně nerušily. Jejich úkolem je ztvárnit prostřednictvím Orffových nástrojů, vlastních úst či čehokoliv jiného zvuky, které se mohou ozývat v přírodě. Skupiny dostanou na přípravu cca 5 minut. Po přípravě jednotlivé skupiny postupně předvedou své připravené improvizace. Potom na znamení učitele (cinknutí trianglu) spustí všechny skupiny najednou. Na opětovné znamení všechny skupiny přestanou.

Děti si rozšířily poznatky o rostlinách a více se seznámily s chráněnými, léčivými a jedovatými rostlinami. Při dramatických hrách se mohly slovně a tělesně vyjádřit dle vlastní fantazie.

8.3. Reflexe hodin prvouky s využitím dramatické výchovy ve 3. ročníku

Reflexe dramatického celku: Rodina a příbuzenské vztahy

K této ukázkové hodině si děti vzaly opět pití, psací potřeby a pomohly mi s dalšími pomůckami, které jsme potřebovali k této lekci. Tato aktivita probíhala opět v tanečním sále.

Na začátku si děti sedly na zem a poslouchaly skladbu „Svatební pochod“. Po položení otázky a prohlédnutí svatebních fotografií jsme si povídali o lidech, kteří jsou na fotografii a v jakém jsou vzájemném vztahu. Proběhl volný rozhovor na téma „svatba“. Děti se postupně rozpovídaly, komu a kdy byly na svatbě. Byla to velmi působivé a příjemné povídání.

V další činnosti psaly děti na kartičky široké členy rodiny a při společné prezentaci jsme vybírali nejdůležitější účastníky svatebního obřadu. Každý měl svou kartičku s názvem. Tu jsme pokládali na zem a snažili jsme se i o správnou etiketu svatebního obřadu jak a kde sedí nebo stojí účastníci svatby. I tato činnost proběhla velmi klidně a pohodově.

Následovala přestávka.

Rozdělení u pantomimy bylo stejné jako u předchozí hry. Ve skupině zůstaly role stejné. Doplnili jsme je pouze kostýmním znakem. To děti velice bavilo. Měly jsme různé doplňky – věnečky, květiny, kravaty a jiné věci. Při dramatizaci svatebního obřadu se správnou etiketou a s doprovodným slovem byly děti velmi nadšené. Každá skupina byla velmi pečlivě připravená a všichni si to moc užívali. Dokonce jsme měli i pana oddávajícího, který si sám připravil řeč pro svatebčany.

Po předcházejícím svatebním průvodu jsme ve skupinách vytvořili i svatební fotografii pomocí živého obrazu. Objasnili jsme si správné řazení rodinných příslušníků a ostatních hostů.

V poslední aktivitě se děti rozdělily do 4 skupin. Každá skupina si zahrála na rodinu, která měla vyřešit tajný úkol a sehrát reakci dospělých při řešení situace. Role rodičů byla pro děti náročná, přinášela různá úskalí a problémy. Jejich řešení nebylo vždy snadné a pochopitelné pro děti.

Reflexe tematického celku: Příroda – jarní příroda

Na tuto ukázkovou hodinu jsem děti už naladila den předem. V hodině českého jazyka jsme si četli článek o zimě a nadcházejícím příchodu jara, probouzení přírody. Děti si vzaly pití a ochotně mi pomohly s pomůckami k této lekci. Přesunuli jsme se do tanečního sálu a opět jsme si stanovili přesná pravidla bezpečného chování. Odložili jsme si pití. Tentokrát nikdo nechyběl. Byli jsme v plném počtu.

Hodinu jsme zahájili hrou na rozehrátí. Žáci si vytvořili libovolné dvojice a vztyčili ruce. Vytvořili bránu, kterou k nám proklouzne, co nejdříve jaro. Opřeli se buď dlaněmi, nebo ukazováčky a začali se v pomalém tempu pohybovat po místnosti a měli se od sebe oddálit. Po vyzkoušení jsem zadávala různé druhy držení (ukazováčky, malíčky a palci) a nakonec i žáci vymýšleli různé druhy držení. Vše jsme ztížili i změnou rychlejšího tempa pohybu. Na rozehrátí byla hra zvolena vhodně a byla velice zábavná.

K další činnosti jsem rozmístila na zem obrázky květin. Děti se volně pohybovaly po prostoru, prohlížely si obrázky a zaujaly polohu, která jim byla nejpříjemnější (sed, leh). Při celé této aktivitě jsem pustila relaxační hudbu z přírody, louky. Po skončení hudby jsme zůstali v poloze, která jim byla příjemná, a sdělovali jsme si představy, kde jsme se asi ocitli. Někteří byli v lese, na louce, u babičky na prázdninách. Nejdokjemnější byla představa jedné dívky, která nám sdělila, že byla ve snu v ráji a všichni z rodiny tam byli s ní. Bylo překvapující, jak je tato činnost uvolnila, a dokonce i některé dojala k slzám.

Plynule jsme navázali na předchozí aktivitu. Popisovala jsem dětem, co můžeme dělat na louce a pantomimicky předvádět. Abych zapojila jejich fantazii, další činnosti děti samy navrhovaly. O slovo se musely přihlásit a dbát na bezpečnost. To, že mohou samy aktivity vymýšlet, je pro děti vždy zajímavější, živější a akčnější.

Na pohybovou souhru hráčů jsme se rozdělili do dvou řad proti sobě. Úkolem bylo předvádět přesně to, co předváděl spouhráč naproti v druhé řadě. Někdo tuto hru „zrcadlení“ znal z dramatického kroužku. Vždy jsem rozdala kartičku žákům v jedné řadě a ti předváděli to, co měli napsané na papírku. Druhá řada zrcadlově předváděla to, co žák před ním ve dvojici. Úkolů bylo celkem pět a vše si vyzkoušela i druhá řada, když si vyměnili role. Velmi se bavili, když odhadovali, co předváděli jejich spolužáci. Úkol nakonec splnili, a ještě se dobře pobavili.

Po této hře následovala přestávka.

Na skupinovou práci s encyklopediemi jsme se rozdělili do pěti skupin. Každé skupině jsem rozdala pět názvů květin a jejich úkolem bylo zjistit správný název květiny a přiřadit k vystaveným obrázkům, které byly umístěné na zemi. Na úkol měli stanovený časový limit 3 minuty, během kterého umístili a zkontrolovali názvy květin. V celé výstavce bylo pouze 5 chyb a ostatních 20 názvů bylo zařazeno správně.

Prezentace květin byla ještě o něco složitější, protože rostliny měli rozdělit do 3 skupin – jedovaté, léčivé a chráněné. Pracovali ve stejných skupinách se stejnými exponáty. Vše přiřazovali na magnetickou tabuli do třech sloupců. Když si nevěděli rady, mohli použít opět různé odborné knihy a encyklopedie. Třídění proběhlo celkem bez chyb. Každá skupina vybrala jednu rostlinu, o které nám společně sdělila podrobnější informace. Neřekli nám, o kterou rostlinu se jedná, a ostatní skupiny hádali název podle daných informací. Tato prezentace byla nejnáročnější. Zabrala nám dost času, ale zároveň byla velice vydařená.

Poslední hra byla nová s využitím Orffových nástrojů a jiných předmětů k předvádění zvuků, které se mohou v přírodě ozývat. Na tuto přípravu měli 2 minuty. Rozdělili se libovolně do 3 skupin. Každá skupina předvedla svoji zvukovou sestavu a na závěr se všechny skupiny spojily a zahráli celou zvukovou formaci. Při hodnocení se jim tato aktivita líbila za všeho nejvíce, jelikož jsme ještě nikdy při žádné aktivitě DV nevyužili Orffovy nástroje ani jiné pomůcky k vytvoření zvuků.

8.4. Dotazník pro žáky 3. ročníku

Název ZŠ: ZŠ Juventa, Milovice

Autor dotazníku: Jana Volejníková

Cíl dotazníku: Je využití metod a technik dramatické výchovy v hodinách prvouky ve 3. ročníku pro žáky zapamatovatelnější než při klasické výuce?

Doplňte nebo zakroužkujte vámi vybranou odpověď

1) Zaznamenal (a) jsi něco jiného (nového) při výuce učiva v posledních dvou hodinách prvouky?

a) ANO

b) NE

2) Co bylo v těchto hodinách nového?

3) Baví tě tyto nové činnosti?

a) ANO

b) NE

Pokud ANO, které tě baví nejvíce?

4) Vstupuješ rád (a) do jednotlivých rolí a proč?

a) ANO

b) NE

Pokud ANO, proč?

Pokud NE, proč?

5) Jak na tebe působil učitel (ka), když vystupoval (a) v roli? Zakroužkuj více odpovědí.

- a) byl(a) zábavný(á)
- b) byl(a) vtipný(á)
- c) byl(a) zajímavý(á)
- d) choval(a) se stejně jako v běžných hodinách
- e) byl(a) nudný(á)
- f) jiné možnosti:

6) Chyběli ti nějaké oblíbené činnosti, které jsme dělali v posledních dvou hodinách?

- a) ANO
- b) NE

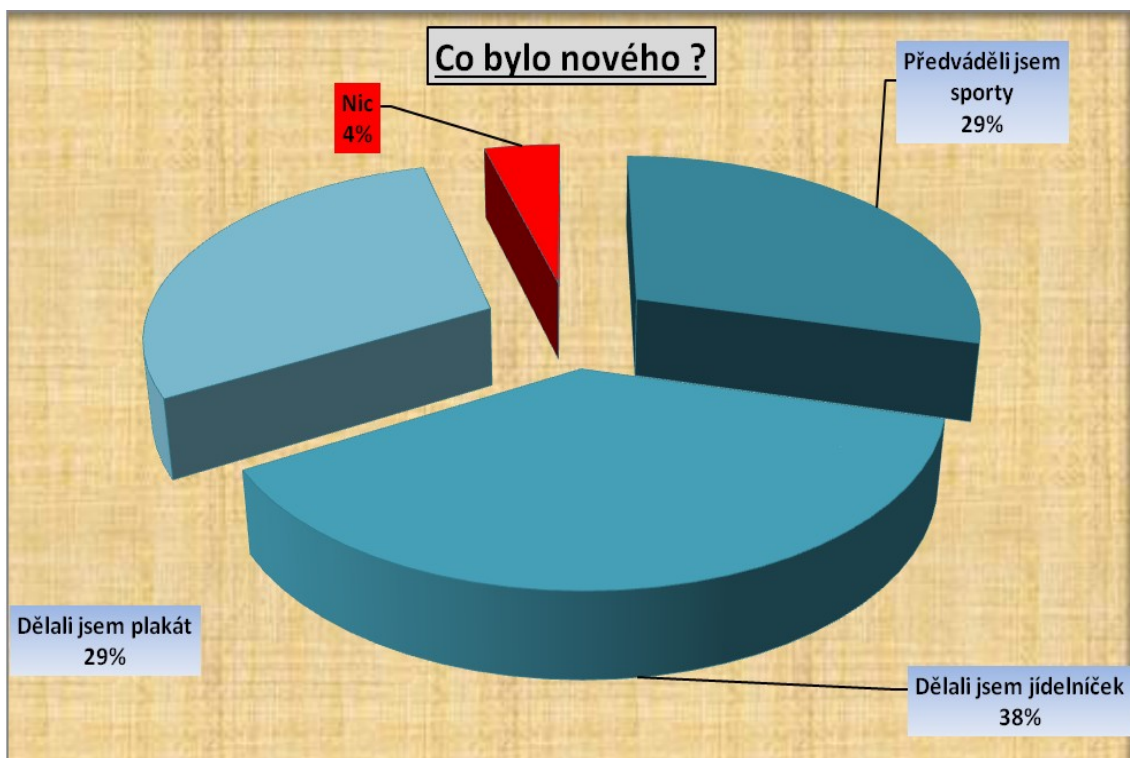
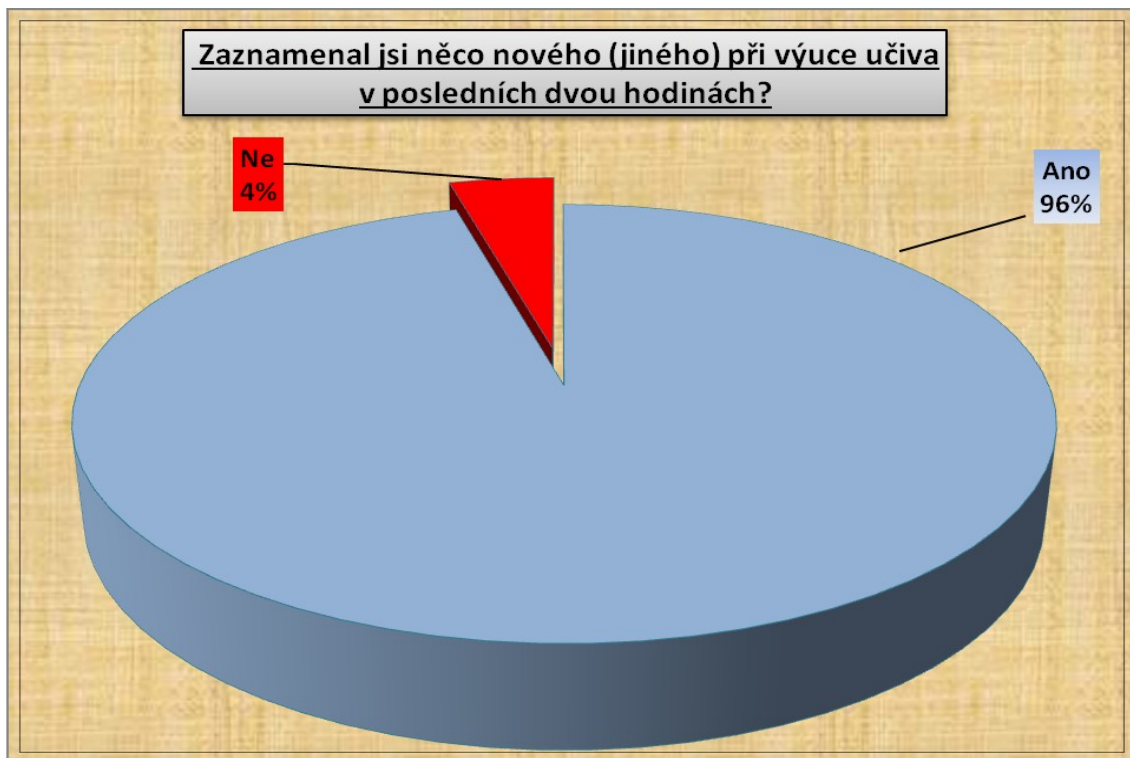
Pokud ANO, které?

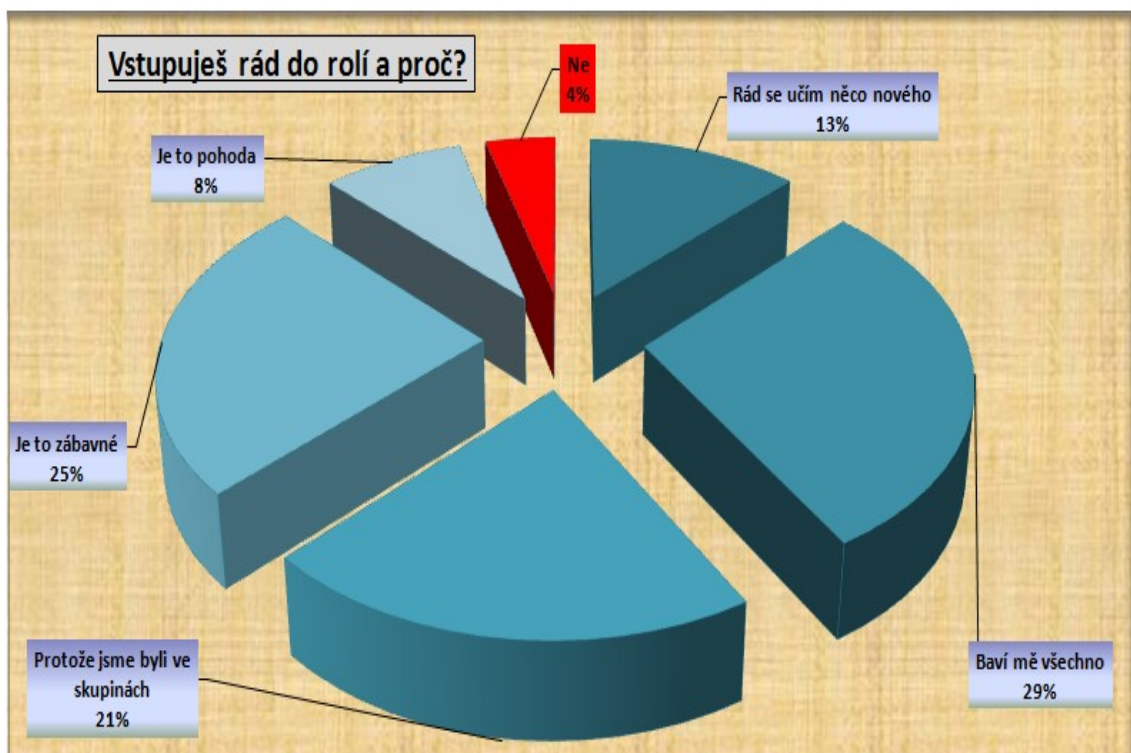
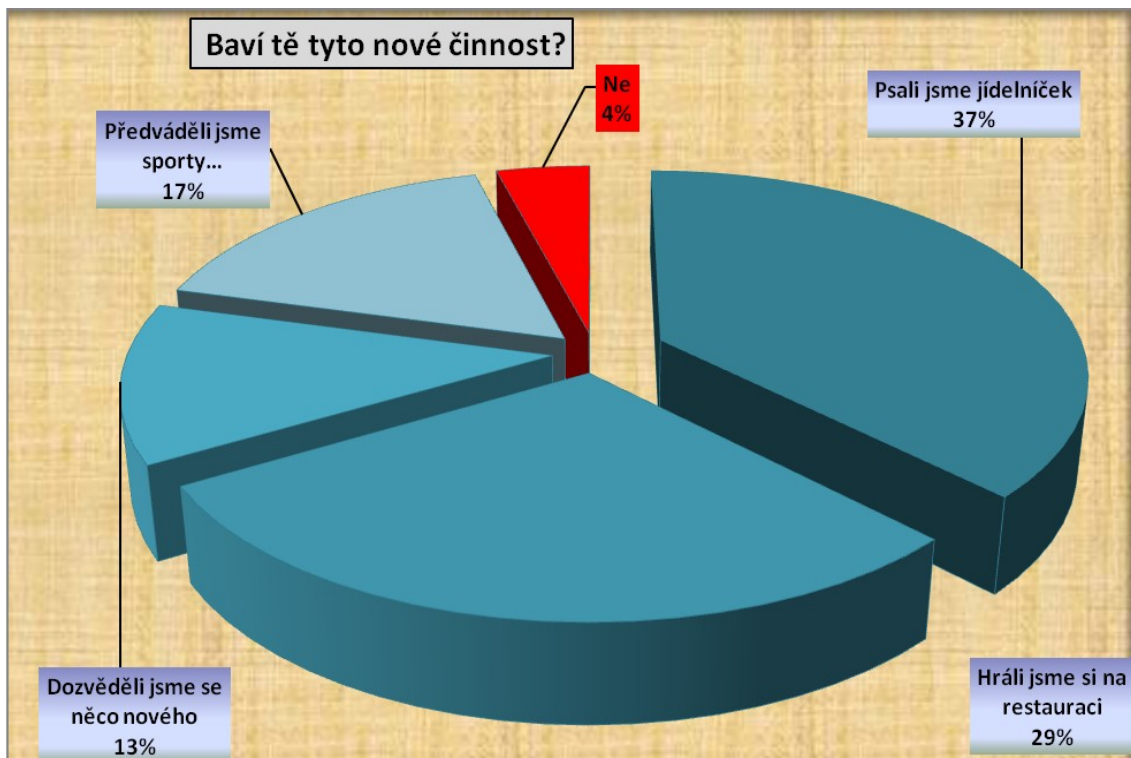
7) Ohodnoť známkou a zakroužkuj tyto vyučovací hodiny (nejlepší 1 – nejhorší 5)

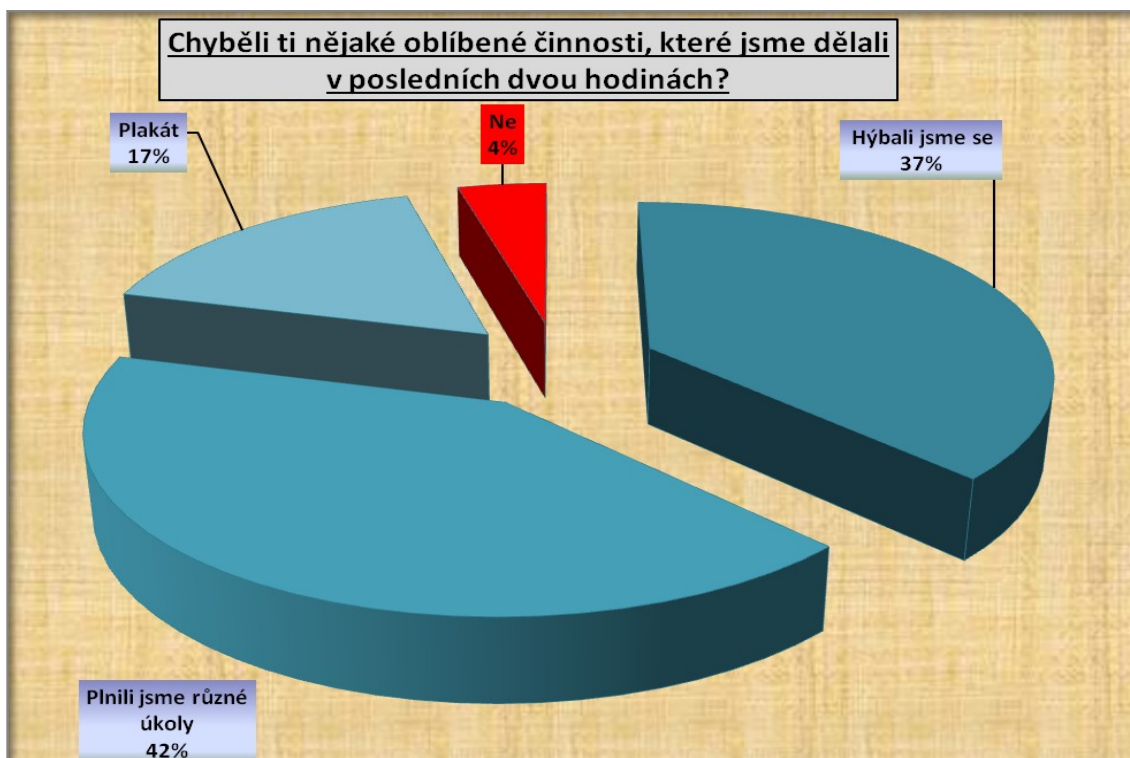
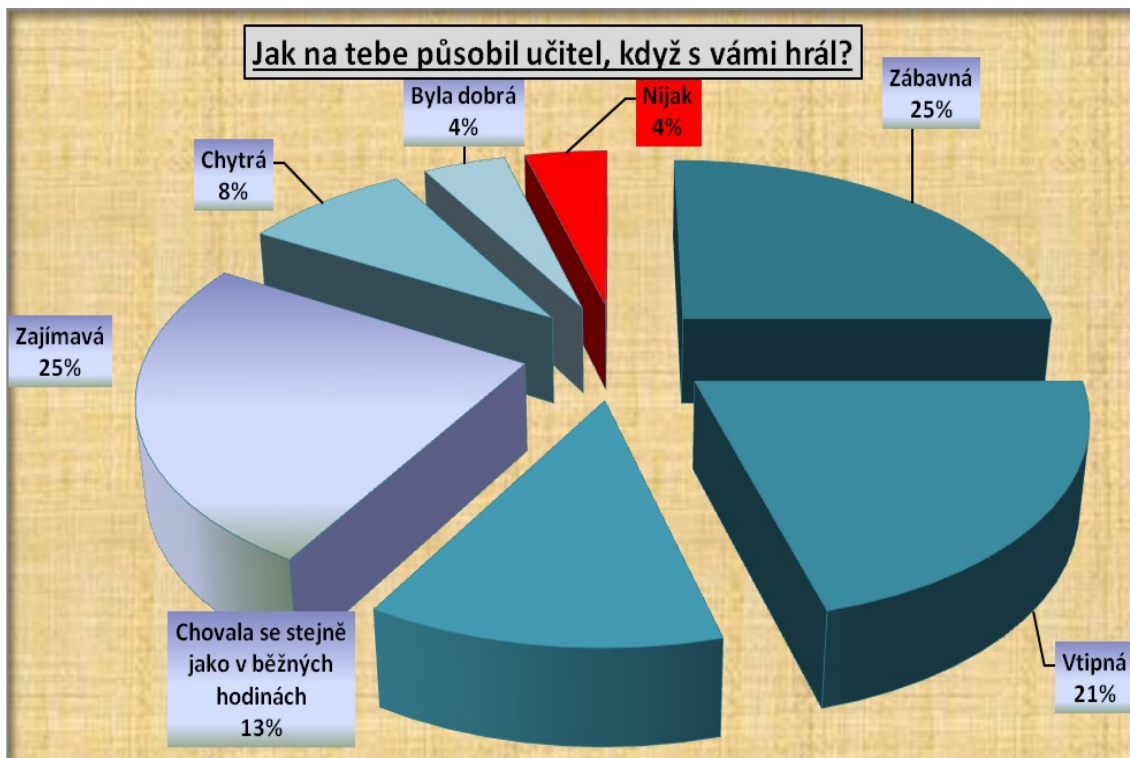
- a) Orientace v čase 1 2 3 4 5
- b) O etapách života 1 2 3 4 5
- c) O rodině 1 2 3 4 5
- d) O jarní přírodě 1 2 3 4 5

9. VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ 2. ROČNÍKU A 3. ROČNÍKU

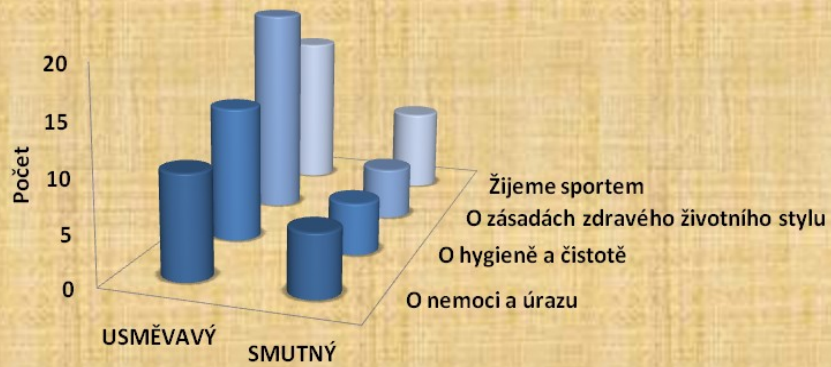
2. ročník

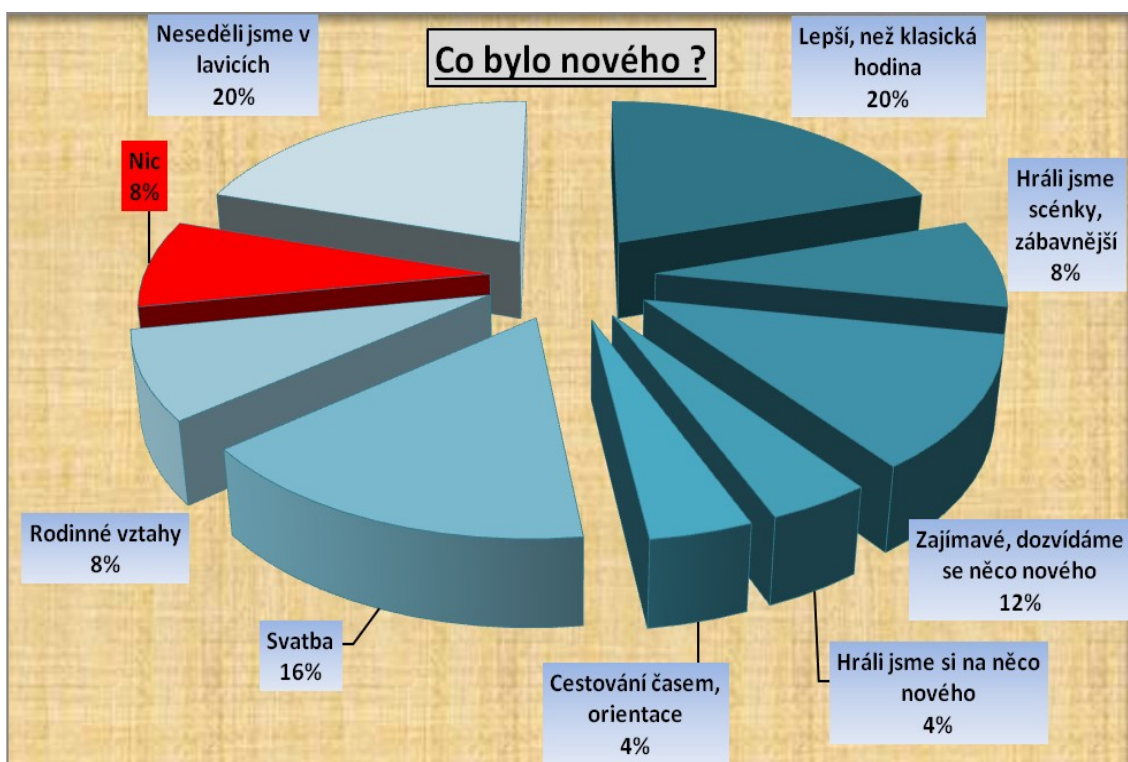
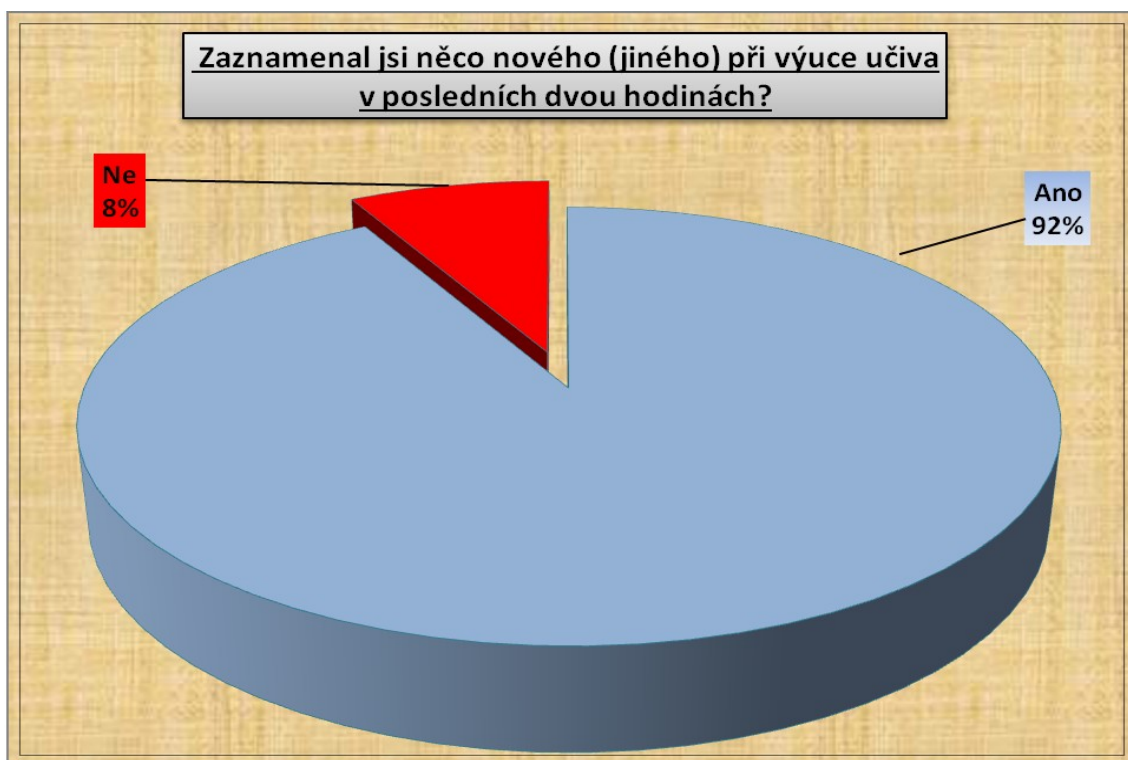

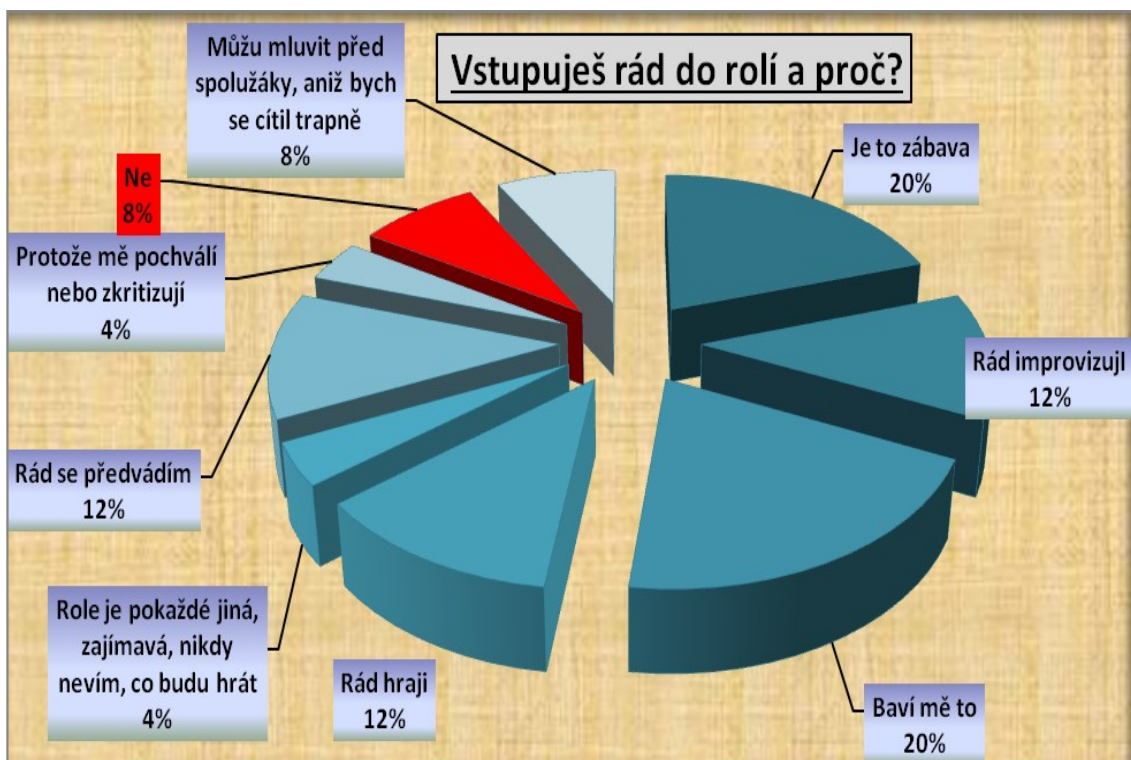
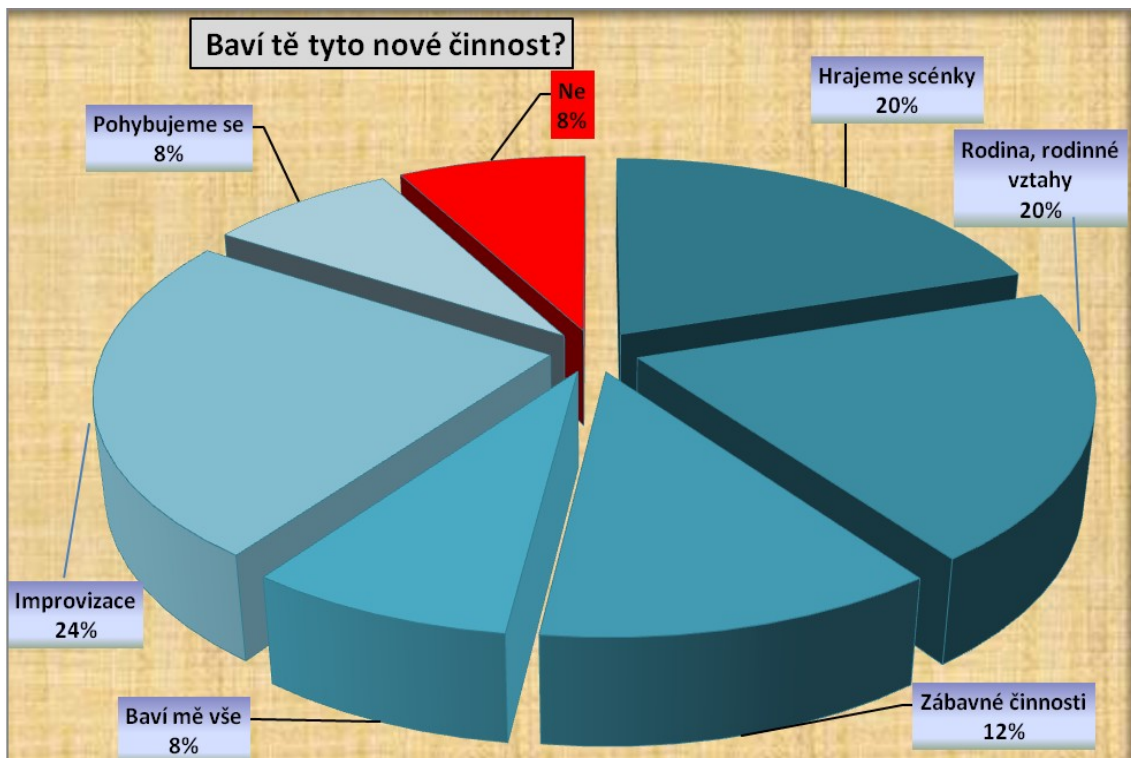
Ohodnoť vybarvením tyto vyučovací hodiny

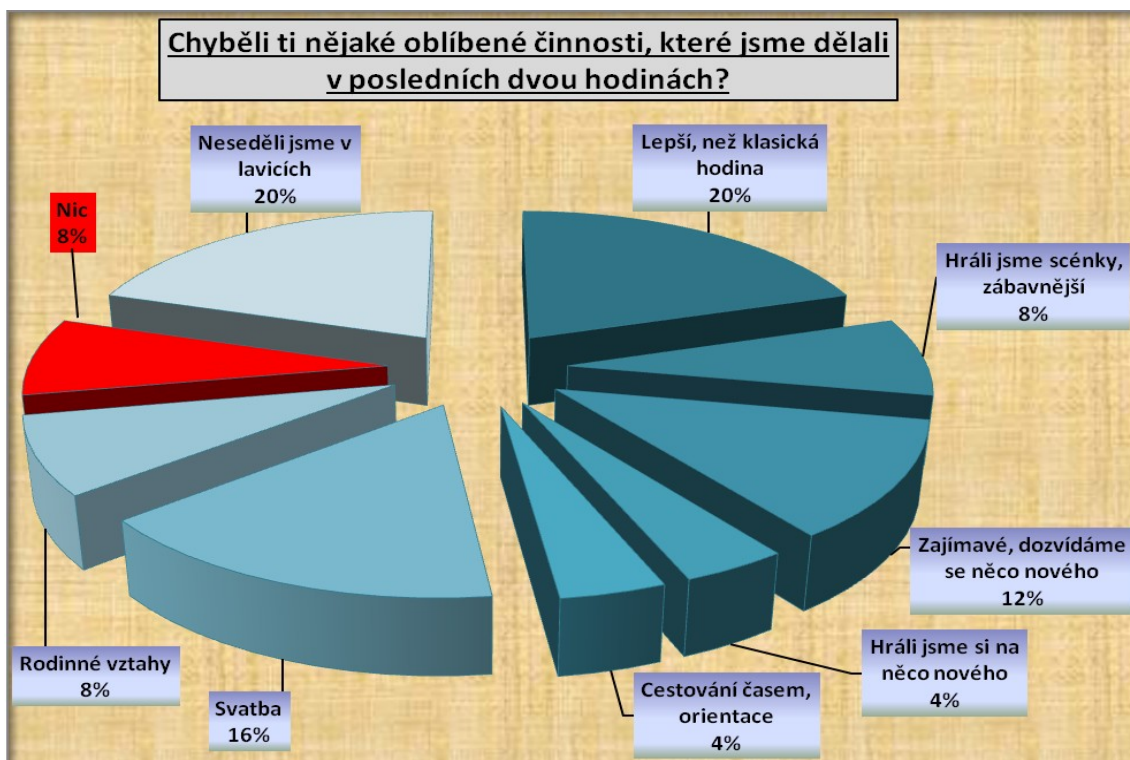
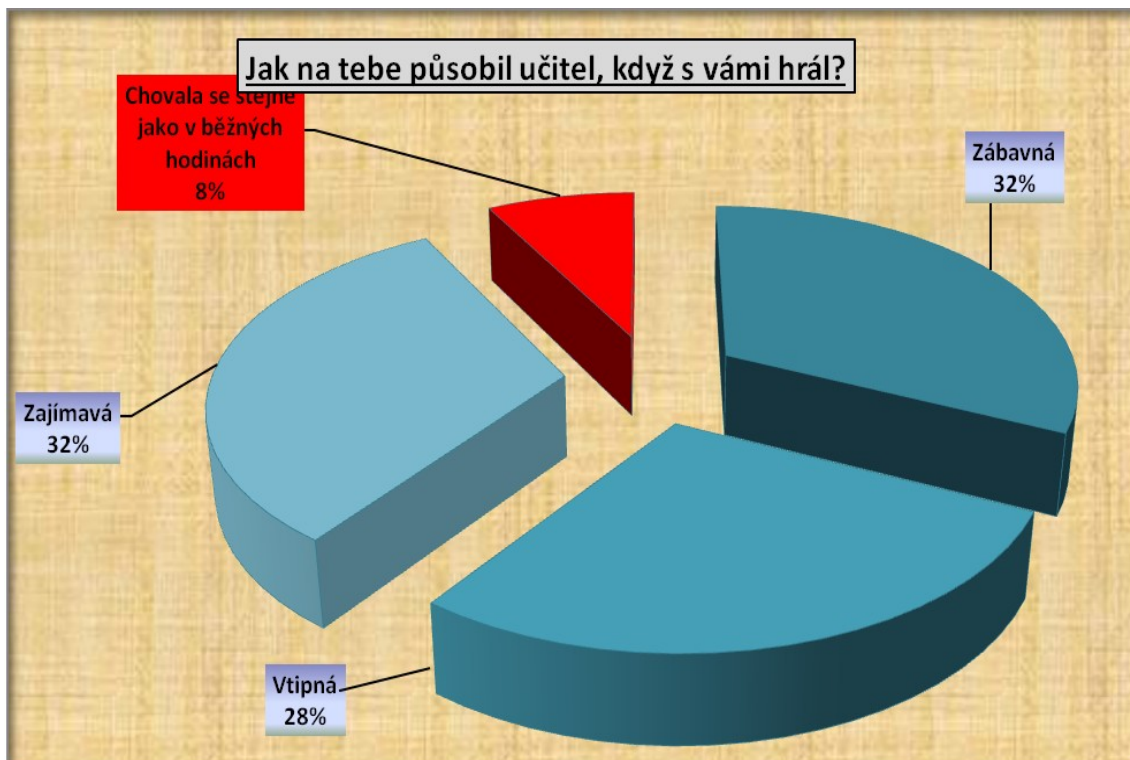

	USMĚVAVÝ	SMUTNÝ
■ O nemoci a úrazu	10	6
■ O hygieně a čistotě	13	5
■ O zásadách zdravého životního stylu	20	5
■ Žijeme sportem	15	8

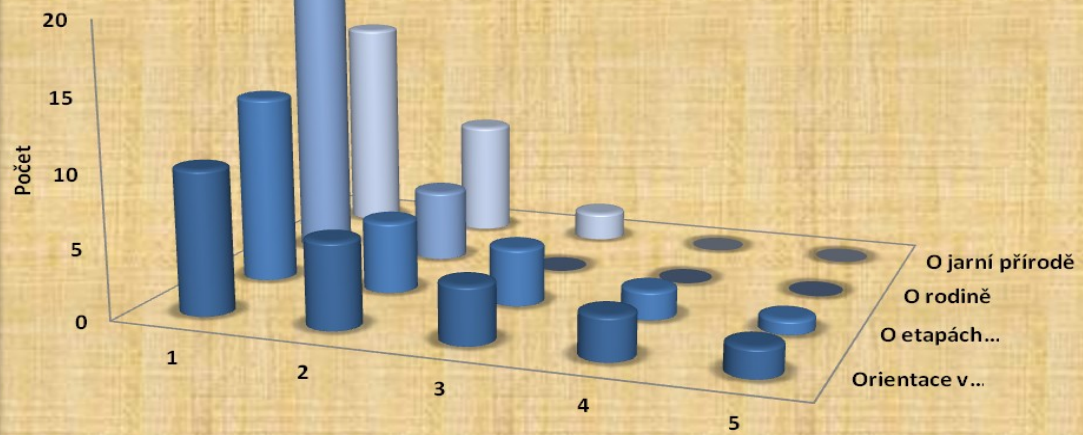
3.ročník

Ohodnot' známkou tyto vyučovací hodiny (1-5)

	1	2	3	4	5
■ Orientace v čase	10	6	4	3	2
■ O etapách života	13	5	4	2	1
■ O rodině	20	5	0	0	0
■ O jarní přírodě	15	8	2	0	0

10. EVALUACE PRAKTICKÉ ČÁSTI, ZODPOVĚZENÍ OTÁZKY

Pro zajištění vstupů pro zodpovězení základní otázky formulované v úvodu mé diplomové práce, tj. „*V čem se liší hodina klasické prvouky a hodina prvouky s využitím prvků dramatické výchovy z pohledu žáka?*“ jsem použila strukturovaný dotazník, který je nejfrekventovanější metodou empirického zkoumání v oblasti pedagogických výzkumů.

Nejprve jsem ve 2. a 3. ročníku realizovala přípravy 2 vyučovacích hodin klasickou výukou a následně dvě hodiny s využitím prvků dramatické výchovy. Po absolvování obou učebních bloků jsem po týdnu dětem předložila dotazníky.

Žáci 2. třídy s prvky dramatické výchovy dosud neměli žádné zkušenosti, a proto jejich reakci považuji za zásadní pro závěrečný výstup práce. Děti spontánně vyjadřovaly své dojmy a pocity, přičemž s nadšením přiznávaly, že výuka s prvky dramatické výchovy byla pro ně velkým překvapením pro svoji zajímavost a zábavnost. Bylo vidět, že hodina zaujala mysl žáků tak, že byli do jejího programu zcela vtaženi a téměř všichni k činnostem přistupovali aktivně, i když z počátku někteří s ostychem a obavou.

S žáky 3. ročníku byla práce velmi příjemná a bezproblémová. Někteří z nich už totiž měli s prvky dramatické výchovy zkušenosti, protože ve 2. ročníku navštěvovali kroužek DV a osvojili si částečně metody a techniky DV. Proto se tito žáci do hodiny zapojili s přirozenou jistotou a svým zájmem a nadšením strhli i ostatní spolužáky.

Jak vyplývá z dotazníků, metoda výuky s prvky dramatické výchovy se u sledovaného vzorku dětí osvědčila, protože žáky zaujala, povzbudila je k aktivní účasti na hodině a přispěla k podvědomé fixaci učiva. Následným testováním znalostí, jehož výsledky nejsou předmětem této práce, jsem zjistila, že si žáci zapamatovali probranou látku více a po delší dobu, a dokonce při ústním zkoušení používají některé metody DV jako mnemotechnickou pomůcku.

Za největší úspěch pro mě, jako učitelku, však považuji, že žákyně 3. ročníku s komunikačními problémy v hodinách pracovala aktivně a s radostí.

Na základě výše uvedeného mohu odpovědět na základní otázku diplomové práce takto:

Metody dramatické výchovy se mi v praxi osvědčily. Zatím jsem je úspěšně využívala pouze při výuce prvouky, ale se souhlasem vedení školy, které mě po celou dobu podporovalo, určitě zařadím některé metody dramatické výchovy i do výuky jiných předmětů. Doufám, že

zpracované téma mé diplomové práce osloví i další pedagogy, kteří mají zájem vytvářet pro své žáky podnětné prostředí spojené s netradiční výukou zařazením metod dramatické výchovy.

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem se zabývala problematikou využití metod a technik dramatické výchovy v hodinách prvouky ve 2. a 3. ročníku ZŠ.

V teoretické části uvádím vymezení základních pojmů, definic a cílů DV. Podrobně jsem přiblížila metody a techniky DV a jejich třídění dle různých kritérií. Pokoušela jsem se porovnávat názory jednotlivých autorů, kteří se tímto tématem zabývají. Snažila jsem se shrnout poznatky a zaujmout také svoje stanovisko k této problematice. V neposlední řadě jsem se věnovala požadavkům kladených na osobnost učitele dramatické výchovy.

Cílem práce bylo ověřit využití metod a technik DV v běžné výuce 2. a 3. ročníku ZŠ a zjistit možnosti, které DV přináší.

V praktické části pro porovnání jsem zvolila vytvoření 2 příprav klasických hodin prvouky a 2 příprav hodin prvouky s využitím prvků DV. Tyto hodiny jsem prakticovala a odučila. Na závěr byly žákům předloženy dotazníky, kde se k daným vyučovacími lekcím mohli konkrétně a otevřeně vyjádřit. Změny v dotaznících zaznamenávali.

Pokud bych měla shrnout poznatky, které jsem načerpala při četbě odborné literatury, mohu konstatovat, že DV má nezastupitelné místo ve výchovně-vzdělávacím procesu. Její metody a techniky hrají v práci na prvním stupni velkou roli, jsou vhodným nástrojem k navození příjemného školního prostředí, ve kterém budou žáci získávat nové informace. Pomáhá dětem rozvíjet jejich představivost, komunikační schopnosti, spolupracovat ve skupině i řešit různé problémy a prožít si životní situace „jen jako“.

Přínos DV shledávám v tom, že prohlubuje vztahy mezi učitelem a žáky a mezi žáky navzájem, propojuje teorii a praxi, dochází k všestrannému rozvoji žákovy osobnosti a schopnosti přijímat sám sebe i druhé.

Využití DV ve školním vzdělávání je na osobnosti učitele, které metody a techniky mu vyhovují, a právě ty bude do hodin zařazovat.

Věřím, že oslovím i jiné kolegy, kteří stále váhají, zda mají metody a techniky DV ve vyučovacích hodinách využít či nikoli.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A INFORMAČNÍ ZDROJE

- Valenta, Josef, Metody a techniky dramatické výchovy, Grada Publishing, 2008, ISBN 978-80-247-6975-2
- Bláhová, Krista, Uvedení do systému školní dramatiky, Praha: IPOS, 1996, IBSN 80-7068-070-9
- Bláhová, Krista, Metody a techniky v procesu dramatické výchovy, In: Koťátková, Soňa, a kolektiv, Vybrané kapitoly z dramatické výchovy, Praha: Karolinum, 1998, ISBN 80-7184-756-9
- Koťátková, Soňa, a kolektiv, Vybrané kapitoly z dramatické výchovy, Praha: Karolinum, 1998, ISBN 80-7184-756-9
- Machková, Eva, Projekty dramatické výchovy pro mladší školní věk, Praha: Portál, 2013, ISBN 978-80-262-0374-2
- Machková, Eva, Jak se učí dramatická výchova, 2.vyd. Praha: AMU, 2007, ISBN 978-80-7331-089-9
- Machková, Eva, Úvod do studia dramatické výchovy, Praha: NIPOS, 2007, ISBN 978-80-7068-207-4
- Skalková, Jarmila, Obecná didaktika, Praha: Grada, 2007, ISBN 978-80-247-1821-7
- Maňák, Josef, Švec, Vlastimil, Výukové metody, Brno: Paido, 2003, ISBN 80-7315-039-5
- Pavlovská, Marie, Cesta současné školy ke škole tvořivé, Brno: MSD, 2002, ISBN 80-86633-02-0
- Mojžíšek, Lubomír, Vyučovací metody, Praha: SPN, 1977, ISBN 74-0-233
- Provazník, Jaroslav, K některým otázkám teorie a didaktiky dramatické výchovy, In: Koťátková, Soňa, a kolektiv, Vybrané kapitoly z dramatické výchovy, Praha: Karolinum, 1998, ISBN 80-7184-756-9
- Gavora, Peter, Úvod do pedagogického výzkumu, Brno: Paido, 2000, ISBN 80-85931-79-6
- VÚP, Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Praha, 2004

INTERNETOVÉ ZDROJE

<https://www.enviwiki.cz/wiki/>